

Význam pěstounství na přechodnou dobu

Lubomíra Šustková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lubomíra Šustková**
Osobní číslo: **H13214**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Význam pěstounství na přechodnou dobu**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti náhradní rodinné péče se zaměřením na pěstounství na přechodnou dobu.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaného rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KONEČNÁ, Hana a SUDOVÁ Markéta. Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu? Praha: Středisko náhradní péče, 2011. ISBN 978-80-87455-23-4.

SOUKUPOVÁ, Hana. Prožívat několik životů: Deset let v osudech pěstounských rodin. Drahotěšice: Společnost Otevřená rodina, 2008. ISBN 978-80-254-2191-8.

ZEZULOVÁ, Dagmar. Pěstounská péče a adopce. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

CAIRNS, Kate. Bezpečná vazba mezi náhradními rodiči a dítětem: Traumata v raném vztahu a psychická odolnost. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0370-4.

ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy: Teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Polepilová
Centrum výzkumu FHS

Datum zadání bakalářské práce:

6. ledna 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2016

Ve Zlíně dne 6. ledna 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 23.2.2016

☺

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Dne 1. 1. 2013 nabyla účinnosti novela Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, Zákona č. 401/2012 Sb. a rovněž byl přijat nový Občanský zákoník č. 89/2012 Sb., s účinností od 1. 1. 2014. Dle této právní úpravy je nyní pěstounská péče na přechodnou dobu vykonávána na profesním základě, tzn., že jde o klasické zaměstnání, za které je pěstoun finančně ohodnocen, a to i když aktuálně nepečuje o žádné dítě. Bakalářská práce se zabývá významem ústavní péče a pěstounské péče na přechodnou dobu, významem z pohledu zkušeností pěstounů s touto prací. Prostřednictvím kvalitativní výzkumné strategie, za využití techniky rozhovorů s pěti respondenty jsme získali ucelený obraz o jejich náhledu na danou problematiku.

Klíčová slova: raný vývoj dítěte, úloha matky, ústavní péče, pěstounská péče na přechodnou dobu

ABSTRACT

On 1 January 2013, an amendment to the Act No. 359/1999 Coll., on Social and Legal Protection of Children, Act No. 401/2012 Coll., came in to force, and the new Civil Code No. 89/2012 Coll. Was adopted with effect from 1 January 2014. According to this legal regulation, at present, fosterage is considered to be a profession for a temporary period of time, i.e. it is a standard form of employment, for which the guardian receives financial remuneration, even if s/he is not currently responsible for the care of any child. The Bachelor's thesis deals with the role of institutional care and fosterage for a temporary period of time, as experienced by guardians practising this type of work. By means of qualitative research strategy and with the use of the method of interview with five respondents we gained a comprehensive perspective of the opinion on the given issue.

Keywords: early development of child, the role of mother, institutional care, fosterage for a temporary period of time

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Renatě Polepilové, za její rady, podněty a trpělivost, kterou mi během psaní práce poskytovala. Dále bych ráda poděkovala své rodině za její podporu, kterou mi poskytovala nejen během psaní samotné práce, ale také během celého studia.

Čestně prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné. Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím literatury, kterou uvádím v seznamu.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RANÝ VÝVOJ DÍTĚTE	12
1.1 VYMEZENÍ HLAVNÍCH OBLASTÍ PSYCHICKÉHO VÝVOJE Z HLEDISKA VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE	12
1.2 RANÝ VÝVOJ DÍTĚTE Z HLEDISKA VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE	12
1.3 PROCES SOCIALIZACE DÍTĚTE	15
1.3.1 Úloha matky při socializaci dítěte.....	17
2 PRÁVNÍ ÚPRAVA NÁHRADNÍ VÝCHOVY	20
2.1 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA.....	20
2.1.1 Vliv ústavní výchovy na vývoj dítěte.....	21
2.2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	23
3 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU	26
3.1 PRÁVNÍ UKOTVENÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU	26
3.2 DŮVODY UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE DO PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU	26
3.3 EVIDENCE OSOB, KTERÉ MOHOU VYKONÁVAT PPPD	27
3.3.1 Práva a povinnosti osoby pečující.....	28
3.3.2 Kritéria výběru pěstounů na přechodnou dobu	29
3.3.3 Odměna pěstouna na přechodnou dobu	30
3.3.4 Proces svěření dítěte do PPPD	30
3.4 POZITIVA VS. NEGATIVA PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU.....	31
Pozitiva pěstounské péče na přechodnou dobu	31
Negativa pěstounské péče na přechodnou dobu.....	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
4 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	34
4.1 FORMULACE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	34
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	34
4.3 CÍL VÝZKUMU	35
4.4 DRUH VÝZKUMU	35
4.5 VALIDITA	35
4.6 METODY VÝZKUMU.....	36
4.6.1 Metody získávání dat	36
4.6.2 Metody zpracování a analýzy získaných dat.....	37
4.7 VÝZKUMNÝ VZOREK	38
5 REALIZACE VÝZKUMU	39
5.1 VÝSLEDKY VÝZKUMU	39
5.1.1 Vytvoření kódů a kategorií.....	39
5.1.2 Analýza kategorií	41
5.2 ZÁVĚR VÝZKUMU	50
5.2.1 Jaká byla motivace pěstouna na PD vykonávat tuto práci?	50
5.2.2 Jaká pozitiva či negativa přináší pěstounovi tato práce?	51

5.2.3	Jak vnímá pěstoun na PD kontakt s biologickým rodičem?	53
5.2.4	Jakou zkušenost má pěstoun na PD s úřady a dalšími institucemi, se kterými přichází v rámci své práce do styku?	54
ZÁVĚR		56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		57
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK		60
SEZNAM OBRÁZKŮ		61
SEZNAM PŘÍLOH.....		62

ÚVOD

Dle Prekopové (r. 2008, s. 15) *Jak vzniká člověk? Odpověď zná dnes každý, i naše děti: „Z vajíčka a spermie – ale nejen z nich! Z dětských úst pochází tento výrok: Přece jsem nevznikl z něčeho tak maličkého, já jsem k vám přišel z nebe“ ...svět dětí má svou logiku, jenomže to není logika smyslů a rozumu, ale logika srdce. To je to velké tajemství, které v Exupéryho knize dává liška Malému princovi na rozloučenou: „Správně vidíme jen srdcem, to podstatné je očima neviditelné“!*

První dny, měsíce a roky života představují ve vývoji každého člověka zcela rozhodné období, které formuje většinu našich budoucích charakteristik a vlastností, dále předurčujících naši životní úspěšnost, spokojenost a zdraví.

Prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, péče a výchova mají na dítě po narození rozhodující vliv. V oblasti nejdůležitějších tělesných, mentálních a sociálních funkcí existují období, která jsou zvláště citlivá. Tato období jsou tak citlivá, že důležité procesy v tomto čase se později už nemohou vůbec uskutečnit stejným způsobem. Hellbrügge a kol., přirovnávají tento proces k procesu nahrávání gramofonové desky. Zvuk se na desku nahrává, deska se točí. Pokud se zvuk vypne, zůstává deska v daném místě prázdná, i když se dotočí až do konce. Později se pak sice může přehrávat, ale tato nenahraná část zůstává nezvratně němá. (Hellbrügge a kol., r. 2010, s. 18)

Řada výzkumů poukazuje na to, že děti, které strávily první měsíce a roky života v ústavní péči, byť ošetřovatel (ka) či vychovatel (ka) vykonávala svou práci svědomitě, navzdory dobrému zdravotnímu stavu, selhávají později ve škole, zaměstnání, partnerském životě. Prostředí rodiny a možnost dítěte navázat se na pečující osobu je základem jeho zdravého psychického vývoje. Aby dítě překonalo jakýkoliv stres nebo dokonce trauma, je naprosto klíčové, aby mělo alespoň jednoho dospělého, který mu bude poskytovat stabilní, individuální péči. Pokud je tato interakce nedostatečná nebo chybí úplně a děti prožívají nevyhraněné, neosobní vztahy v ústavním prostředí, poruchy ve vývoji jsou již nenapravitelné.

V situaci, kdy není možná péče biologických rodičů, kdy rodič ze závažných důvodů nemůže dítě vychovávat (např. ze zdravotních důvodů, dlouhodobá hospitalizace apod.) nebo se jedná o dítě opuštěné či týrané se musí postarat stát. K tomu účelu slouží i institut pěstounské péče na přechodnou dobu. Umožňuje, aby dítě mohlo vyrůstat v náhradním rodinném prostředí u proškolených pěstounů, než se vyřeší jeho situace a nemuselo trávit čas v ústavním prostředí. Pro tento typ pěstounské péče je vytvořena zvláštní evidence pěstou-

nů. Pěstoun vykonává svou práci profesionálně a je odměňován platem, a to i v případě, pokud aktuálně nepečuje o žádné dítě.

Ve své práci jsem se pokusila přiblížit, jaké faktory ovlivňují první roky života dítěte z hlediska vývojové psychologie, vliv ústavní výchovy na vývoj dítěte, ukotvení pěstounské péče na přechodnou dobu, legislativní stránku věci. Cílem mé práce je zjistit, jaké názory mají zúčastnění (pěstouni na přechodnou dobu) na tento institut, jak ovlivnila tato práce jejich život, jaká byla jejich motivace k výkonu této práce, jakou mají zkušenost s institucemi a kontaktem s biologickými rodiči.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RANÝ VÝVOJ DÍTĚTE

Vývoj psychiky od narození do dospělosti je u člověka mnohem složitější než u kteréhokoliv jiného živého tvora. Popisem a charakteristikou změn, které jsou typické pro určité životní období, se zabývá vývojová psychologie.

1.1 Vymezení hlavních oblastí psychického vývoje z hlediska vývojové psychologie

Dle Hellbrügge a kol. (2010, s. 11) *Jedinečnost lidského života je zřejmá každému už při porodu. Porod je jen úsekem procesu zvaného vývoj, který začíná spojením otcovské spermie a mateřského vajíčka a končí po narození pohlavní zralostí mladého člověka.*

Z hlediska vývojové psychologie lze vymežit tři hlavní oblasti psychického vývoje:

1. Biosociální vývoj – zahrnuje tělesný vývoj a veškeré proměny s ním spojené, zabývá se i faktory, které jej ovlivňují.
2. Kognitivní vývoj – zahrnuje všechny psychické procesy, které se nějak spolupodílejí na lidském poznávání. Jde o ty kompetence, které člověk využívá při myšlení, rozhodování a učení.
3. Psychosociální vývoj – zahrnuje proměny způsobu prožívání, osobnostních charakteristik a mezilidských vztahů. (Vágnerová, r. 2000, s. 15)

Psychický vývoj však nebývá zcela plynulý a rovnoměrný. Pro rozvoj určitých kompetencí je jedinec nejvíce disponován v tzv. citlivém (senzitivním) období. To znamená, že je v této době vnímavější k podnětům, které vývoj v této oblasti podporují. Pro rozvoj schopnosti navazovat a opětovat citový vztah je senzitivním obdobím rané dětství. Pokud by dítě v této době nezískalo potřebnou pozitivní zkušenost s mateřskou (resp. náhradní) osobou, později by tuto kompetenci rozvíjelo velmi obtížně. Jeho citové vztahy k lidem (i k sobě samému) by mohly zůstat povrchní, nebylo by schopné navázat hlubší emoční vazbu. (Vágnerová, r. 2000, s. 24)

1.2 Raný vývoj dítěte z hlediska vývojové psychologie

Období raného vývoje dítěte je nejčastěji vymezeno narozením až třemi lety života. V kontextu medicínských, psychologických i sociálních věd je toto období považováno za nejdůležitější a zároveň nejcitlivější období vývoje dítěte.

Prenatální období

Dle Langmeiera a Krejčířové (r. 2006, s. 23-26) *Životní běh člověka nezačíná až jeho narozením, porod je jen jedním – i když velmi významným – časovým bodem v průběhu vývoje. Proto také v některých kulturách bylo stáří člověka počítáno od předpokládaného data početí.* Již plod v těle matky má své typické znaky a projevy, které signalizují jak jeho dědičné dispozice, tak jeho ranou zkušenost. Není pasivním objektem, který by nic nevnímal. Je aktivní, tj. ovládá („kontroluje“) prostředí. Umí reagovat různým způsobem na různé podněty existující v jeho nitroděložním prostředí. Tím, že je s matkou spojen placentou, přenáší se intenzivní emoční reakce matky na plod. Dítě je tedy již prenatálně s matkou „emočně vyladěno“. (Langmeier a Krejčířová, r. 2006, s. 23–26)

Novorozenecké období

Porod je v životě dítěte i matky významnou událostí. Pro dítě znamená zásadní změnu jeho způsobu života. S jeho narozením začíná adaptační proces na život mimo matčino tělo, který je pro něj velice obtížný. Novorozenci se učí správně dýchat, regulovat tělesnou teplotu, živit se sáním a polykáním. Rozvoj novorozence závisí na vývojově a individuálně přiměřeném přísunu podnětů. Vhodná míra stimulace je zároveň podmínkou pro rozvoj potřeby orientace i smysluplného učení a v souvislosti s tím i potřebných zkušeností. Dítě je i v oblasti stimulace závislé na svém okolí, což vyžaduje systematickou a individuální podporu dospělého jedince, resp. matky. Učení novorozence je aktivizováno především v rámci sociální interakce, protože ta je možností a potřebám malého dítěte nejlépe přizpůsobena. (Vágnerová, r. 2000, s. 39-40)

Jak k této problematice uvádí Langmeier a Krejčířová (r. 2006, s. 43) Rodičovské chování velmi jemně sladěné s chováním novorozence umožňuje rychlé učení ve všech směrech. Z toho vyplývá: Má-li mít dítě v této životní etapě optimální podmínky pro svůj vývoj, potřebuje k tomu od počátku osobu, která se mu věnuje s nerozdělenou pozorností a empatií.

Kojenecké období

Mimořádně důležitý pro vývoj dítěte je první rok života, který je označován jako kojenecký věk. Velmi rychlý vývoj se v této fázi projevuje proměnou jedince vybaveného na počátku jen minimálními kompetencemi v dětskou osobnost, která je schopna základního osamostatnění. Kojenec je vybaven tak, aby byl schopen a motivován přijímat podněty z okolního prostředí. Subjektivní obraz světa malého dítěte je spojen s různými citovými

prožitky, které fungují jako primární autoregulační mechanismus. To znamená, že mohou vrozenou zvědavost dítěte tlumit nebo posilovat. K tomu je opět potřeba individuální péče dospělého. Pokud je dítě stimulováno velmi málo, lze v krajním případě mluvit až o deprivaci, tj. strádání. Vývoj se následkem takové zkušenosti zpomaluje a deformuje. (Vágnerová, r. 2000, s. 43-45)

V tomto období také dochází k rozvoji řeči. Její rozvoj závisí na stimulaci, tj. možnost slyšet v dostatečné míře mluvený projev, ale i na specifickém chování matky, event. dalších lidí. Dospělí mohou stimulovat a motivovat řečový vývoj dítěte pozitivní zpětnou vazbou. (Vágnerová, r. 2000, s. 55) Vývoj řeči je rozhodující pro celý duševní vývoj dítěte. V prvních letech dětství má rozhodující vliv na pozdější intelektuální a psychický vývin vůbec. (Hellbrügge a kol., r. 2010, s. 19)

Celkově je kojenecké období označováno jako fáze receptivity, to znamená otevřenosti k okolnímu světu. V tomto věku má značný význam potřeba stimulace a s ní související potřeba učení. (Vágnerová, r. 2000, s. 71)

Batolecí věk

Batolecí věk zahrnuje dobu od 1 do 3 let života dítěte. Je to období, kdy dochází k výraznému rozvoji dětské osobnosti. Dítě se stává samostatnějším, aktivním subjektem. Dochází k rozvoji motorické dovednosti a k rozvoji poznávacích procesů. Tento vývoj lze hodnotit jako symbolickou expanzi do světa. (Vágnerová, r. 2000, s. 74)

V tomto období dítě potřebuje poznat svět, ve kterém žije, potřebuje se v něm zorientovat. Aby zkušenost tohoto druhu probíhala v jistotě a bezpečí, je důležité, aby se uskutečňovala ve vymezeném, dobře chráněném prostoru. Zde dítě může své síly a svou osobnost v klidu objevovat. Tím má příležitost rozvíjet jedinečnost své osoby, i když přitom musí zachovávat určitá pravidla. Dle Prekopové (r. 2008, s. 40) *Děti potřebují poznat, jaký ve světě panuje řád, protože představuje určitou jistotu.*

Jak k tomuto problému uvádí Vágnerová (r. 2000, s. 81) rozvoj poznávacích procesů je v interakci s rozvojem řeči. Řeč je základním nástrojem sociálního přizpůsobení. Dítě se jí učí nápodobou verbálního modelu, který má k dispozici. Úroveň řečového projevu je proto i velmi citlivým ukazatelem kvality výchovného prostředí dítěte. Jeho vývoj závisí na kvalitě verbální stimulace, kterou dětem poskytují jejich matky.

V tomto věku se batole postupně osamostatňuje a odpoutává z vazby na matku. Potřebuje tak získat základní důvěru v sebe sama a své schopnosti. Jako důkaz vytvořené citové vaz-

by však přetrvává reakce nazvaná separační úzkost – objevuje se, pokud je dítě od matky na nějakou dobu odloučeno někým jiným. Zároveň se začíná dotvářet základ identity dítěte, vědomí vlastní osobnosti. Prvními projevy sebeuvědomění jsou způsoby, jakými dítě o sobě mluví a přemýšlí – typickým projevem tohoto období jsou termíny „Já“, „Já sám“, „Moje“. Rozvoj vůle je závislý na úrovni poznávacích procesů i na socializačním vývoji. Sebepojetí a sebehodnocení batolete je dáno názorem rodičů, respektive významných autorit, které dítě učí základním vzorcům jednání a chování. (Vágnerová, r. 2000, s. 81-100)

1.3 Proces socializace dítěte

Vývoj dítěte je do jisté míry dán geneticky. Ačkoliv genetika s vysokou pravděpodobností předpokládá, jak bude dítě velké a které vlastnosti rodičů se mohou projevit, důležitou úlohu sehrávají i faktory prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Tak jako může mít výživa vliv na váhu dítěte, stejně tak i motivace, výchova a různé životní šance mohou ovlivnit psychický a duševní vývoj dítěte. (Hellbrügge a kol., r. 2010, s. 13)

Již prostředí, v němž žije těhotná žena a poté malé dítě, je třeba věnovat velkou pozornost. To, co dítě prožívá, cítí a slyší v matčině břiše a během prvních let života, má značný dopad na jeho budoucnost. (Gueguenová, r. 2014, s. 144)

Dítě přichází na svět s vrozenou predispozicí preferovat podněty sociálního charakteru. Již od počátku života je snáze upoutá lidský hlas, obličej než jiné sluchové či zrakové podněty. Prakticky od narození dítě vnímá rozdíl mezi přímým očním kontaktem a jednoznačně preferuje přímý oční kontakt. Další z protosociálních schopností dítěte je rozeznávání obličejů. Tato vrozená schopnost je až neuvěřitelná. Novorozenec se již během 24 hodin po narození dokáže naučit rozeznávat obličej matky. Rovněž byla prokázána výběrová reakce na matčin hlas, a to nejen u novorozence, ale dokonce i u plodu. Novorozenci také dokážou zrcadlit projevy negativních emocí. Již 34 hodin po narození dokážou reagovat na pláč ostatních dětí. (Thorová, r. 2015, s. 136-137)

Dítě svými projevy stimuluje dospělé k určitému chování. To se pro dítě stává zdrojem přísunu podnětů a stimulace. Jedním z příkladů vrozené aktivity je úsměv. Pokud na něj pečující osoba instinktivně reaguje, tj. úsměv oplácí, dochází k upevnění této vrozené dovednosti a rozvoji mimické komunikaci prostřednictvím úsměvu. Důkazem vrozenosti úsměvu je existence podobného projevu u nevidomých dětí. Poněvadž zde však chybí zpětná vazba, postupně tento projev dokonce částečně vymizí. (Vágnerová, r. 2000, s. 57)

Dalšími vrozenými projevy jsou mimické projevy dítěte či broukání, které existuje i u neslyšících dětí. Pokud dospělý s dítětem konverzuje, vydává melodičtější zvuky, než pokud na ně dospělý nereaguje. Vokalizace vůči lidem a vůči předmětům má rozdílný charakter. Dítě věnuje větší pozornost lidskému hlasu než ostatním zvukům. (Thorová, r. 2015, s. 138)

Jak k tomuto problému uvádí Vágnerová (r. 2000, s. 56-100) pro malé dítě má největší význam chování matky či jiné pečující osoby. Jestliže dítě nebude žádoucím způsobem citově akceptováno a pozitivně hodnoceno, pokud nebude mít pro nikoho osobní význam, nebude jej mít ani pro sebe, bude nejisté a dezorientované. Tyto děti mívají i v pozdějším věku nízkou sebedůvěru, považují se za méně hodnotné a nevýznamné.

Ke zpřesnění základního sebepojetí přispívají i reakce lidí, s nimiž dítě žije. Důležitá je adekvátní stimulace, tj. přiměřený přísun podnětů včetně sociálních, pocit bezpečí a jistoty v mezilidských vztazích. Dítě potřebuje stanovit pravidla. Řád přináší jistotu. Pravidla dítěti umožňují lépe rozpoznat, jaké chování bude akceptováno pozitivně a jaké nikoliv. Obecně platným normám chování se dítě učí pozorováním i prostřednictvím verbálního sdělení.

Dítě se neustále učí. Objevuje svět. Velmi pozorně sleduje vše kolem, všechno nasává a zaznamenává. Učí se nápodobou, zejména tím, že napodobuje chování dospělých, kteří žijí v jeho blízkosti. (Gueguenová, r. 2014, s. 42)

Pozitivní identitu rovněž mohou vytvářet konkrétní věcné údaje, jako jsou jméno, příjmení, důležité identifikační doklady, například rodný list, kde jsou uvedeni rodiče. Na tvorbě identity se mohou podílet i emočně významná pojmenování z dětství (zdrobněliny jména, mazlivá pojmenování od rodičů, sourozenců). Důležité mohou být fotografie z dětství, rodinné vzpomínky a historky.

Ve školním věku dítě hodnotí své chování jako dobré nebo špatné podle odezvy rodičů a autorit. V socializačním procesu má největší význam rodina, jejíž hodnoty a normy dítě přejímá, postupně se však zvyšuje vazba na vrstevníky. Kolem sedmého roku začíná uvažovat o tom, co si o něm myslí ostatní. Je pro ně významný vztah určitého člověka. Prožitky citové akceptace dodává dítěti sebedůvěru a podporuje jeho sebeúctu. V průběhu školního věku nabývá na významu identita daná příslušností k nějaké vrstevnické skupině a v pubertě je to zvýšení zájmu na úkor vztahu k rodičům. Vývoj sebepojetí a sebehodnocení se zaměřuje na hledání vlastní identity a boj s pochybnostmi o sobě samém. Hledání vlast-

ní identity a revolta vůči rodičům i širší rodině je běžným jevem, který v normálním vývoji vede k vytvoření vlastní identity dospělého jedince. (Vágnerová, r. 2000, s. 147-210)

1.3.1 Úloha matky při socializaci dítěte

Dle Gueguenové (r. 2014, s. 222) *Schopnost milovat není samozřejmostí a závisí na množství a kvalitě náklonnosti, již se nám dostalo. Pro zdárný vývoj však každé dítě potřebuje nepodmíněnou lásku, která mu rozumí a plně ho přijímá i s jeho světlem a stínem. Taková láska přijímá emoce, které dítě prožívá: smutky, radosti, nadšení, vztek, žárlivost, úzkost atd., i když nás takové pocity zneklidňují.*

Již v prenatální fázi má plod schopnost interakce s matkou, která se postupně rozvíjí. Realizuje se tak, že matka na plod soustředí svou pozornost, uvažuje o něm, prožívá určitým způsobem jeho existenci. Nechtěné děti např. bývají v průměru častěji potraceny než děti chtěné. Vazba, která se rozvíjí mezi matkou a dítětem po narození, je pokračováním vztahu vytvořeného v prenatálním období. (Vágnerová, r. 2000, s. 38)

Jak uvádí Vágnerová (r. 2000, s. 100) matka představuje pro novorozence významný objekt. Dítě si pamatuje její hlas a reaguje na něj, pozná svou matku čichem již 45 hodin po narození. Jeho chování, pláč, grimasy i pohyby končetin vyvolávají specifické reakce, jejichž cílem je udržet pozornost dospělých a zabezpečit tak uspokojení potřeb zcela závislého dítěte.

V kojeneckém věku je matka prostředníkem mezi dítětem a okolním světem. Tato symbiotická vazba s matkou dítěti v počátečním období usnadňuje jeho adaptaci na svět a představuje základ budoucího pocitu jistoty, který je předpokladem osamostatňování. Velmi důležitým vývojovým mezníkem je schopnost zapamatovat si určitý objekt a posléze pochopit trvalost jeho existence. Proto by se v této době neměli lidé v péči o dítě příliš střídat. Matka, či bytost, která se k dítěti chová mateřsky, je jedním z prvních objektů, který je chápán jako trvalý. Dítě přebírá názor matky. Představuje pro ně základ sebehodnocení.

V roce 1958, britský psychiatr, psycholog a psychoanalytik John Bowlby napsal: *Malé dítě potřebuje jednu osobu, aby mu dodala pocit bezpečí. Může to být i adoptivní matka, babička nebo chůva, která dítě bude milovat a věnuje mu svoji péči.* Bowlby definoval vazbu jako jedinečné emoční pouto, které vzniká mezi pečující osobou a dítětem. Vyznačuje se instinktivní potřebou dítěte vyhledávat a udržovat vztah s určitou osobou pro naplnění potřeby ochrany a dosažení pocitu bezpečí. Hlavní podstatou připoutání není poskytnutí potravy, ale péče, fyzický kontakt, citovost a vnímavost. Bowlby rovněž dospěl k závěru, že

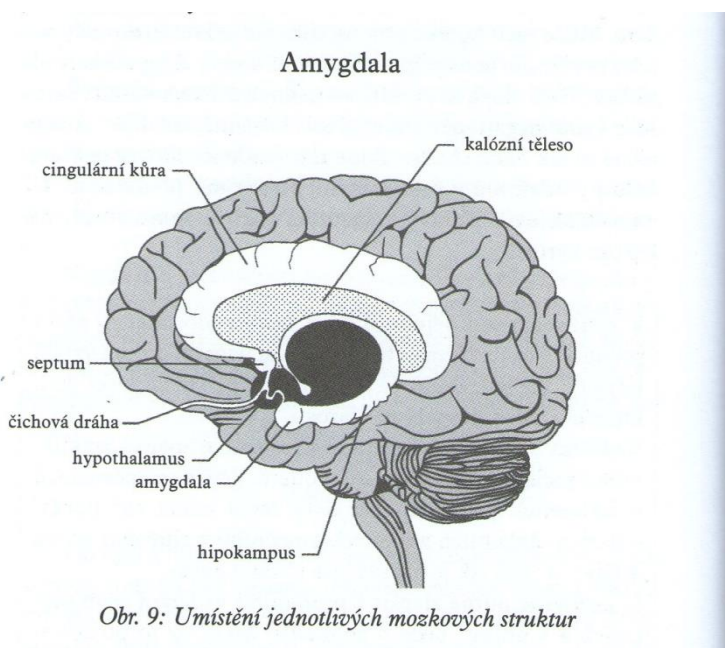
děti jsou k připoutání vrozeně naprogramovány. Připoutání je evoluční strategií, která chránila dítě před predátory a zvyšovala jeho šanci na přežití. (Thorová, r. 2015, s. 146-148)

S přibývajícím věkem dítě dále získává schopnosti sociálního vnímání a schopnost vytvářet a udržovat vztahy k druhým lidem. V té době se batole postupně osamostatňuje a odpoutává z vazby na matku. Pokud však pocítí, že ve svém osamostatňování zašlo příliš daleko, vrací se k matce. Potřebuje se ujistit, že je matka stále dosažitelná. I další rozvoj dítěte, jako je získání základní důvěry v sebe sama, učení platných norem chování, rozvoji verbální komunikace vyžaduje systematickou a individuální péči matky nebo jiné pečující osoby. (Vágnerová, r. 2000, s. 100)

Dle Gueguenové (r. 2014, s. 236 – 237) *Tyto poznatky podtrhují, nakořik je dítě po celou dobu vývoje zranitelné a křehké, přičemž nejcitlivějším obdobím je těhotenství a první roky života. Prožitky z dětství hluboce proměňují a formují mozek.*

Klíčovou oblastí pro naše vztahy s okolním světem je v mozku *Amygdala*. Je to místo, kde vznikají první emoční zážitky a hraje velmi důležitou roli v našich sociálních vztazích. Čím více sociálních kontaktů, tím je amygdala objemnější. (Gueguenová, r. 2014, s. 94)

Obrázek č. 1 – Mozek dítěte – Amygdala (Gueguenová, r. 2014, s. 94)

Podle Bowlbyho: *Pokud dítě zažije povzbuzující, podporující a spolupracující rodiče, získá pocit vlastní hodnoty a víru v užitečnost druhých lidí, což je model, který dítě potřebuje, aby samo dokázalo vybudovat vztahy.* (Thorová, r. 2015, s. 148-149)

I v pozdějším věku dítěte je pro jeho úspěšný vývoj důležitá možnost zažívat individuální péči dospělé osoby, která je spojena s pozitivními emocemi a je vzájemně uspokojivá.

2 PRÁVNÍ ÚPRAVA NÁHRADNÍ VÝCHOVY

Právní úprava náhradní výchovy je obsažena v části druhé, hlavách II a III Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Náhradní výchova, na jejímž základě vznikají vztahy mezi nezletilými dětmi a jinou osobou, může vzniknout pouze rozhodnutím soudu a její obsah tvoří práva povinnosti vymezené zákonem anebo soudním rozhodnutím.

Jednotlivé formy náhradní výchovy můžeme rozdělit na *ústavní výchovu* a *náhradní rodinnou péči*.

2.1 Ústavní výchova

Jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření také nařídit ústavní výchovu. Učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě. Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěřením dítěte do péče fyzické osoby. Tyto zásady vyplývají ze Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 971 odst. 1.

Z tohoto ustanovení je patrné, že ústavní výchova by měla být brána jako poslední alternativa k jiným možným opatřením, poté kdy tato opatření již selhala. Soud je povinen vždy zvažovat, zda není na místě spíše svěřením dítěte do péče fyzické osobě.

Tyto zásady rovněž vyplývají ze Zákona č. 401/2012 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2013, kterým se mění Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, ve kterém je rovněž deklarováno, že při výkonu a realizaci opatření mají přednost ta, která zabezpečí řádnou výchovu a příznivý vývoj dítěte v jeho rodinném prostředí a není-li to možné v náhradním rodinném prostředí formou pěstounské péče nebo osvojení.

Ačkoliv současná právní úprava jasně deklaruje princip přednosti náhradní rodinné péče před péčí ústavní, skupina zákonodárců v čele s Jitkou Chalánkovou, poslankyní poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky za stranu TOP 09, volá po změně zákona. Diskusi zažehl případ z Norska, kde místní úřady odebraly české matce dvě její děti a několik let je vychovává pěstounská rodina. Podle Chalánkové hrozí, že se z profesionálního pěstounství stane zneužitelný byznys. Ministerstvo práce a sociálních věcí, ale i odborníci

s tímto tvrzením nesouhlasí. Podle nich by se Česká republika vrátila do doby před 20 lety, kdy byla preferována ústavní péče. Přestože ústavní péče má v každém sociálním systému bezesporu své nezastupitelné místo, její podíl ve světě rapidně klesá, a to především z opakovaně prokázaného negativního vlivu na vývoj dítěte. (aktualne.cz, r. 2015)

2.1.1 Vliv ústavní výchovy na vývoj dítěte

Přestože byla přijata výše uvedená legislativní úprava, ČR je stále zemí, jež neomezuje umístování dětí do ústavů. Přitom se vláda opakovaně zavázala ke sjednocení a transformaci systému péče o ohrožené děti. Konkrétní kroky však v tomto směru podniknuty nebyly. (vterinapote.cz, r. 2015)

Přitom vědecké studie od druhé poloviny 20. století až dodnes jednoznačně poukazují na skutečnost, že u dětí umístěných v ústavní péči dochází v důsledku nedostatečného uspokojení základních duševních, obzvláště pak sociálních, citových i senzorických potřeb k tzv. psychické deprivaci. (mpsv.cz, r. 2011) Studie psychické deprivace má v ČR již poměrně dlouhou tradici. Langmeier, Matějček ji definovali takto: *Psychická deprivace je psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostačující míře po dosti dlouhou dobu.*

Právě z deprivacních studií dle Langmeiera, Matějčka je dokázáno, že psychická deprivace v útlém věku se promítá prakticky do celého dalšího života.

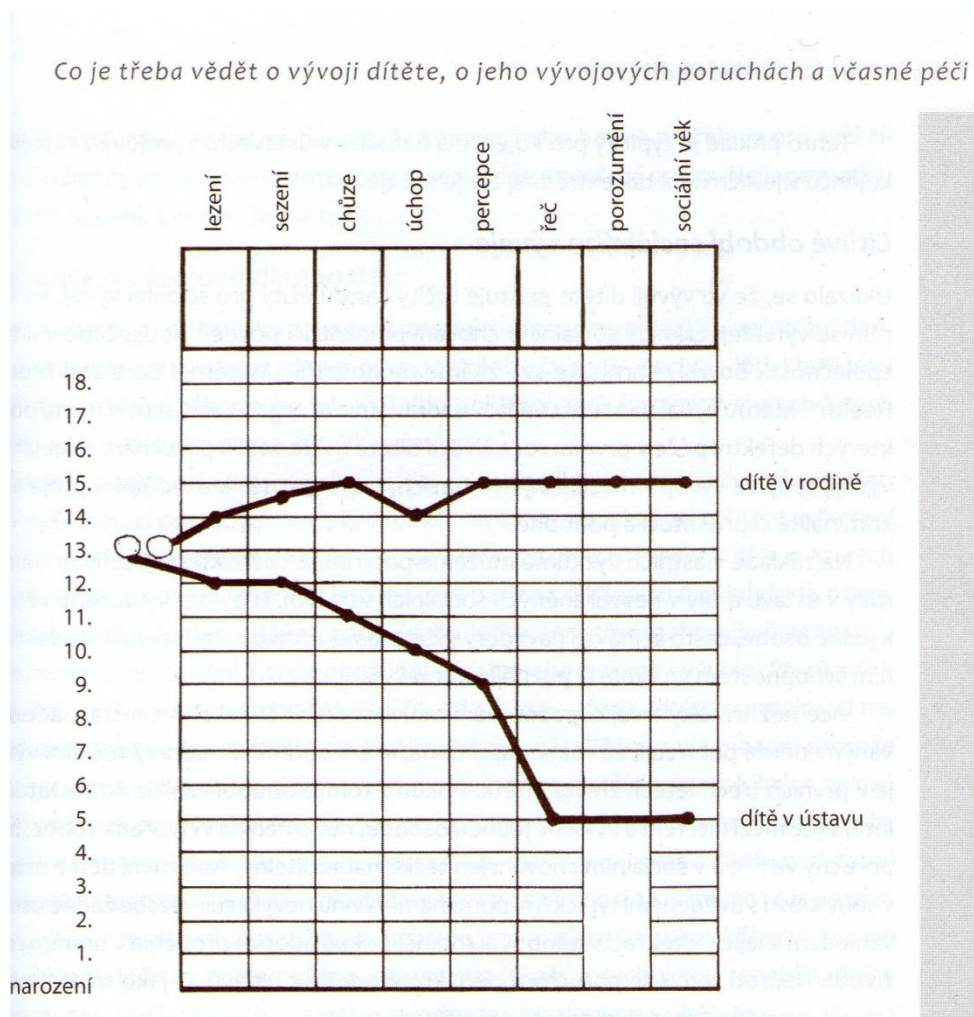
K optimálnímu vývoji dítěte dochází pouze v prostředí, kde má dítě možnost zažít citové vazby – tzv. emoční zkušenost, a to zvláště v raném období vývoje. Mnoha rodičům se však v dětství nedostalo dost lásky nutné k tomu, aby sami dokázali dát svému dítěti vše, co je třeba. Když rodiče z nejrůznějších důvodů nemohou plnit svou roli a dítě opustí, je naprosto nezbytné, aby náhradní pečovatelé zahrnuli toto dítě láskou. To bohužel není vždy možné, zejména pokud je dítě umístěno do ústavní péče. (Gueguenová, r. 2014, s. 175)

Na základě výzkumů je možno potvrdit, že děti, které prožily první dva roky v ústavu a žily v nevyhraněných sociálních vztazích, tedy bez výlučného vztahu k jedné osobě, často selhávají navzdory výbornému zdravotnímu stavu a intelektuálním schopnostem ve škole či později v zaměstnání. Je rovněž potvrzeno, že rozhodující doba, která podmiňuje zdravý sociální vývoj, je v prvních třech letech života dítěte. Pokud v tomto období vznikla nedostatečná interakce mezi dítětem a výlučně jednou osobou, nebo nebyla vytvořena vůbec,

byly poruchy ve hře a v sociálním chování jen těžko nahraditelné. (Hellbrügge a kol., r. 2010, s. 22)

Význam vrozených a vnějších vlivů na dětský vývoj lze zjistit např. z profilu rozdílného vývinu zdravého dítěte v rodině a „zdravého“ dítěte, které musí vyrůstat v ústavu. Výzkum byl proveden pomocí nového diagnostického postupu sledujícího vývoj dětí v mnichovském dětském centru.

Obrázek č. 2 – Porovnání vývoje dítěte v rodině a v ústavní péči (Hellbrügge a kol., r. 2010, s. 21)

Zjišťujeme zde, že vývojový profil třináctiměsíčního kojence z rodiny je ve všech jeho funkcích nad hodnotami, které dosahují všeobecně děti v tomto věku. Oproti tomu se profil dítěte vyrůstajícího v ústavu výrazně odlišuje. Ačkoli byl vývoj dítěte do tří měsíců normální, došlo v ústavu k jeho vývojovému zaostávání v uchopování, hře a především v za-

ostávání řeči a sociálním vývoji. Toto zaostávání bylo o to větší, čím méně času měla pro dítě mateřská osoba nebo čím více se osoby pečující o dítě měnily. (Hellbrügge a kol., r. 2010, s. 21)

Většina dětí vstupuje do ústavní péče v raných letech života, kdy je růst mozku a celkový vývoj nejvíce aktivní. Velká část mozku se vytváří během prvních let života, ale jeho zrání se uskutečňuje až do konce dospívání a dokonce ještě mnohem déle. Oblasti mozku, které se podílejí na citovém a sociálním životě, se vyvíjejí po celé dětství, což je určující pro emoční a sociální inteligenci dítěte. (Gueguenová, r. 2014, s. 51)

Náš mozek je „plastickým“ orgánem. „Neuroplasticita“ znamená, že mozek má schopnost „přetvářet“, vytvářet pod vlivem zkušeností nová spojení či vymazávat staré obvody, a to po celý život. Zvláštností dítěte je to, že jeho mozková neuroplasticita je mnohem větší než u dospělého. Proto ovzduší a nálada, v níž dítě vyrůstá – doma, venku v různých zařízeních – všechny tyto vztahové prožitky neustále a hluboce utvářejí jeho mozek. (Gueguenová, r. 2014, s. 39)

Jak již bylo uvedeno výše, umístění dítěte do ústavní výchovy a jeho dlouhodobý pobyt v něm může vést k zásadnímu ovlivnění jeho vývoje, a to v intelektové a citové oblasti, dále v oblasti jeho sebehodnocení, sociální a emoční zralosti. Přestože jsou ústavy schopny zajistit kvalitní péči, dítěti chybí především individuální a blízký vztah s dospělým, poznání modelového chování v běžné rodině a ukotvení osobní identity.

2.2 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče je forma péče, při které je dítě vychováváno náhradními rodiči přímo v jejich rodinách.

Jednotlivé formy náhradní rodinné péče:

- a) *Svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče,*
- b) *pěstounská péče,*
- c) *pěstounská péče na přechodnou dobu,*
- d) *osvojení,*
- e) *poručenství.*

(nahradnirodina.cz, r. 2014)

Svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče

Pokud to vyžaduje zájem dítěte, může soud svěřit dítě do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, jestliže tato osoba poskytuje záruku jeho řádné výchovy a se svěřením dítěte do osobní péče souhlasí. Při výběru vhodné osoby dá soud přednost zpravidla příbuznému dítěte. Tento institut je upraven v občanském zákoníku. (z. č. 89/2012 Sb.) Účelem je zajištění osobní péče o nezletilé dítě osobou odlišnou od jeho rodičů, a to po dobu, po kterou o dítě nemůže pečovat žádný z jeho rodičů osobně. Dítě je možno svěřit i do společné výchovy manželů.

Pěstounská péče

Zákon o rodině v původním znění (z. č. 94/1963 Sb.) ani jeho předchůdce, Zákon o právu rodinném (z. č. 265/1949 Sb.), pěstounskou péči neupravovaly. Příčinou bylo idealizování kolektivní péče o děti. Institut pěstounské péče byl v našem právním řádu zakotven až Zákonem o pěstounské péči. (z. č. 50/1973 Sb.) Nyní je pěstounská péče upravena v Občanském zákoníku stávajícího znění zákona č. 89/2012 Sb., § 958, odst. 1 stanoví: *Nemůže-li o dítě osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník, může soud svěřit dítě do osobní péče pěstounovi.* Přičemž základní povinností pěstouna je o dítě osobně pečovat, a to s povinnostmi a právy rodičů. Na rozdíl od rodičů však pěstoun nemá vyživovací povinnost k dítěti. Má však povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s rodiči a dalšími příbuznými dítěte. Podrobnější úprava je pak stanovena v Zákoně o sociálně-právní ochraně dětí. (z. č. 401/2012. Sb.)

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Jedná se o institut přechodný, krizový. Účelem tohoto institutu je zejména poskytnout rodičům čas, aby si mohli upravit své poměry tak, aby byli schopni převzít dítě opět do své péče. Bližší pojednání o této problematice viz kapitola 3.

Osvojení

Kromě shora uvedených forem náhradní péče je možno jako formu náhradní rodinné péče označit též institut osvojení. Osvojení je upraveno jednak v Občanském zákoníku (z. č. 89/2012 Sb.), jednak opět v Zákoně o sociálně-právní ochraně dětí (z. č. 401/2012 Sb.). Osvojením vzniká mezi osvojeným dítětem a osvojitelem takový vztah, jaký je mezi rodiči a dětmi. Zanikají tedy všechna práva a povinnosti mezi osvojeným dítětem a jeho původní rodinou.

Poručenství

Dle Občanského zákoníku (z. č. 89/2012 Sb., § 928, odst. 1) *Není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka.* Poručník je zákonným zástupcem dítěte, který dítě vychovává, zastupuje a spravuje jeho majetek místo jeho rodičů. Ustanovený poručník může, ale nemusí o dítě osobně pečovat.

3 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU

Pěstounská péče na přechodnou dobu se řadí mezi formy náhradní rodinné péče. Jde o institut krizový, přechodný, cílem je umožnit rodičům upravit si poměry a převzít opět péči o dítě. Pěstoun na přechodnou dobu je veden ve zvláštní evidenci Krajského úřadu.

3.1 Právní ukotvení pěstounské péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu (dále jen PPPD), jako jedna z forem náhradní péče, je zmiňována nejen ve stávajícím znění Občanského zákoníku (z. č. 89/2012 Sb., § 958), ale především je upravena v Zákoně č. 401/2012 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2013, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, § 27a odst. 7 *Soud může na návrh orgánu sociálně-právní ochrany svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám v evidenci, a to na*

- a) *dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat,*
- b) *dobu, po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením, nebo*
- c) *dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba.*

Institut PPPD umožňuje, aby dítě mohlo vyrůstat v náhradním rodinném prostředí u proškolených pěstounů i krátkodobě a nemuselo trávit čas v ústavním prostředí. Tato forma péče by měla být využívána pro všechny děti, které musí dočasně žít mimo vlastní rodinu. Před umístěním dítěte je nutná důkladná příprava dítěte na přechod do PPPD, a to způsobem vhodným s ohledem na věk dítěte. Tzn. vysvětlení situace, vysvětlení, kdo jsou pěstouni, zachování kontaktu s biologickou rodinou, společně s dítětem plánování dalších kroků, kvalifikovaně získaný názor dítěte atd. (svp-km.cz, r. 2009)

3.2 Důvody umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu

Je třeba zdůraznit, že se jedná především o institut krizový a pouze přechodný. Účelem PPPD je zejména poskytnout rodičům čas, aby si mohli upravit své poměry a byli znovu schopni převzít dítě do své péče, nebo se pro dítě našel jiný vhodný typ stabilní výchovy - osvojení, pěstounská péče dlouhodobá aj. (mpsv.cz, r. 2011)

Důvod pro umístění dítěte do PPPD je ve chvíli, kdy dítě nemůže po určitou dobu zůstat ve své vlastní rodině, je zde však předpoklad, že po pomnutí důvodů se vrátí zpět do své ro-

diny (jde např. o dlouhodobou hospitalizaci rodiče v nemocnici, rodič je ve výkonu trestu odnětí svobody atd.). Dítě je svěřeno do takové péče na dobu, než je rodiči dán souhlas s jeho osvojením – rodiči ještě plyne lhůta šesti týdnů po narození dítěte, po jejímž uplynutí může dát souhlas s osvojením dítěte. (z. č. 89/2012 Sb., § 813) Dítě je rovněž svěřeno do PPPD než soud rozhodne o tom, že k osvojení dítěte není třeba souhlasu rodičů. (z. č. 89/2012 Sb., § 819 a § 820)

Jak již bylo uvedeno výše, PPPD je pouze institut přechodný, proto může trvat nejdéle 1 rok. To neplatí, pokud jsou do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni sourozenci dítěte, kteří byli do této péče svěřeni později, ne však na dobu delší než 1 rok u sourozence, který byl do pěstounské péče na přechodnou dobu témuž pěstounovi svěřen jako poslední. (z. č. 401/2012 Sb., § 27a odst. 9)

O návrhu na svěřeni dítěte do PPPD rozhoduje okresní soud místně příslušný dle bydliště dítěte. S ohledem na nutnost rychlého řešení rozhoduje soud předběžným opatřením, pěstoun na přechodnou dobu (dále jen pěstoun na PD) je tudíž povinen přijmout dítě do 24 hodin od podání návrhu, tzn. okamžitě. Rozhodnutí soudu se účastníkům doručuje až při výkonu rozhodnutí. Znamená to tedy neustálou připravenost těchto pěstounů přijmout dítě do své péče. Předběžné opatření v tomto případě trvá 3 měsíce od vykonatelnosti rozhodnutí, a pokud soud do té doby nebude mít podklady pro rozhodnutí ve věci samé, může být prodlouženo, ale tak, aby celková doba nepřesáhla 6 měsíců.

I pro tuto formu pěstounské péče platí obecná úprava pěstounské péče občanského zákoníku, z níž vyplývá, že pěstounská péče je vždy dočasná a musí být zrušena okamžitě, jakmile rodiče jsou schopni a ochotni převzít dítě zpět do své péče. Soud vyhoví, pokud je to v souladu se zájmy dítěte. (z. č. 89/2012 Sb., § 959). Z toho jasně vyplývá, že naprostou prioritou je poskytnout pomoc v přirozené rodině tak, aby péče vlastních rodičů byla zachována, případně obnovena. Z tohoto důvodu je také soud povinen nejméně jednou za 3 měsíce přezkoumat, zda důvody, pro které bylo dítě svěřeno do PPPD stále trvají. Za tím účelem si vyžaduje zejména zprávy příslušného orgánu sociálně-právní ochrany. (z. č. 401/2012 Sb., § 27a odst. 8)

3.3 Evidence osob, které mohou vykonávat PPPD

Žádost o zařazení do evidence pěstounů na přechodnou dobu mohou zájemci podat na obecním úřadě obce s rozšířenou působností, kde jsou jim také poskytnuty všechny potřebné informace. Náležitosti této žádosti vyjmenovává ustanovení § 27a odst. 3 Zákon č.

401/2012 Sb. Mimo jiné obsahuje žadatelovy osobní údaje a souhlas s účastí na odborné přípravě. K žádosti připojí své stanovisko obecní úřad s rozšířenou působností a kompletní dokumentaci postoupí krajskému úřadu, který vede pro tyto účely evidenci osob, které mohou tuto péči vykonávat. (z. č. 401/2012 Sb., § 27a odst. 1)

U krajského úřadu nastává proces posuzování žadatele, jehož součástí je i příprava přijetí dítěte do rodiny. Je posuzována mimo jiné bezúhonnost žadatele, jeho manžela, druha, dítěte a jiné osoby tvořící s žadatelem společnou domácnost, charakteristika osobnosti žadatele, předpoklady vychovávat dítě, motivace, která vede žadatele k podání žádosti apod. (z. č. 401/2012 Sb., § 27 odst. 1 písm. e), odst. 2 písm. b)). Posuzuje se však také schopnost pečovat o děti vyžadující speciální péči a schopnost spolupráci s rodiči těchto dětí (z. č. 401/2012 Sb., § 27 odst. 1 písm. f)). S ohledem na zvýšenou náročnost péče o děti v přechodné pěstounské péči musí pěstouni absolvovat přípravu na přijetí dítěte do rodiny v rozsahu doporučených 72 hodin přípravy. Důraz by měl být kladen hlavně na pochopení smyslu PPPD, psychologickou přípravu žadatelů, prověření interakce v zátěžových situacích a schopnost spolupráce. (mpsv.cz, r. 2009)

Pokud žadatel o PPPD splní všechna zákonná i osobnostní kritéria, je zařazen do speciální evidence vedené krajským úřadem a opis seznamu osob zařazených do této evidence předá všem obecním úřadům obcí s rozšířenou působností ve svém obvodu, přičemž tento seznam pravidelně aktualizuje. Krajský úřad rovněž rozhodne o vyřazení z této evidence nebo o tom, že žadatel do této evidence zařazen nebyl. (z. č. 401/2012 Sb., § 27a odst. 5, 6)

3.3.1 Práva a povinnosti osoby pečující

Ačkoli je dítě umístěno v pěstounské péči, stále zůstává pod ochranou státu, proto je nutné zajistit systém podpory a následného vzdělávání pěstounů na PD a sledování výkonu pěstounské péče. Proto s dítětem umístěným v PPPD a pěstounem na PD spolupracují doprovodní pracovníci, místně příslušná sociální pracovníce dítěte a sociální pracovníce pěstounů na PD. Za tímto účelem je mezi pěstounem na PD a doprovodným pracovníkem uzavírána dohoda o výkonu pěstounské péče. (z. č. 401/2012 Sb., § 47a písm. g) 47b)) Mezi povinnosti pěstouna na PD patří udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami blízkými, povinnost zvyšovat si znalosti v oblasti výchovy v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích. (z. č. 401/2012 Sb., § 47a odst. 2)

Pečujícím osobám je také nabízena pomoc ze strany správních orgánů nebo pověřených osob, a to za předpokladu, že nejsou schopny dočasně péči zajistit, a to při ošetřování oso-

by blízké, při narození dítěte, vyřizování osobních záležitostí, při úmrtí osoby blízké. Ohledně tohoto práva záleží na pěstounovi na PD, zda této možnosti využije či ne. Pečujícím osobám je rovněž umožněna pomoc se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v roce, jestliže dítě dosáhlo alespoň věku 2 let. Tato pomoc umožňuje pěstounům na PD možnost odpočinku od celodenní náročné péče o dítě, které má často specifické potřeby. Pomoc však nesmí být v rozporu s potřebami svěřeného dítěte. Tuto dobu je možno poskytnout i formou přestávky před příchodem dalšího dítěte, kdy bude mít pěstoun na PD potřebné volno pro odpočinek a odlehčení. Pěstoun na PD má rovněž právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců, právo na zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti při péči o dítě nebo právo na pomoc při udržování a prohlubování sounáležitosti dítěte s osobami blízkými (z. č. 401/2012 Sb., § 47a odst. 2).

3.3.2 Kritéria výběru pěstounů na přechodnou dobu

Podle mpsv.cz, r. 2013 na osoby poskytující pěstounskou péči na PD lze pohlížet jako na profesionály vykonávající specifickou činnost v oblasti výchovy a péče o ohrožené děti. Očekává se od nich, že dětem poskytnou láskyplné a stabilní prostředí a připraví je na přechod do trvalé péče nebo na návrat do původní rodiny. Z tohoto hlediska je na osoby žadatelů o tuto činnost nutno klást nároky převážně v oblasti:

- životního zabezpečení,
- osobnostních charakteristik,
- výchovně zdravotních kompetencí,
- odborných znalostí.

Co se týče životního zabezpečení, jedná se především o zajištění kvalitního bydlení s dostatkem soukromí pro dítě, přihlíží se k socioekonomické úrovni rodiny, zda je stabilní, nezatížená dluhy či exekucemi. Pěstouni na PD musí být stabilními osobnostmi, s dobrými předpoklady pro péči o dítě. Jelikož jde o práci psychicky náročnou a mnohdy vyčerpávající, zohledňuje se věk (zpravidla v rozmezí 28 - 65 let). Musejí mít rovněž dobré komunikační schopnosti, jelikož budou spolupracovat jednak s budoucími rodiči, jednak s původní rodinou. Měli by mít uspokojeny své rodičovské potřeby na svých dětech, aby se na přijaté děti příliš nevázali. Důležitý je pohled na jejich děti, domácnost. Měla by být vyloučena patologie osobnosti, psychické poruchy. Z hlediska partnerských vztahů by neměli být více

než 2x rozvedení. Mezi dočasnými a trvalými dětmi by měl být věkový rozdíl více než 10 let. V neposlední řadě je důležitá motivace k výkonu pěstounské péče na PD.

3.3.3 Odměna pěstouna na přechodnou dobu

V případě PPPD činí výše odměny pěstouna za kalendářní měsíc:

- 20 000 Kč od právní moci rozhodnutí krajského úřadu o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, a to i v případě, že aktuálně nepečuje o žádné dítě, nebo pečuje pouze o děti v PPPD, které jsou zdravé nebo nejvýš ve stupni I závislosti na pomoci jiné fyzické osoby,
- 24 000 Kč, je-li osobě v evidenci svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II, III nebo IV.

(rpp.cz, r. 2013, zákon č. 401/2012 Sb., § 47j)

Zohledněna je tak náročnost této profesionální pěstounské péče a zejména to, že takový pěstoun musí být v neustálé pohotovosti přijmout dítě do rodiny, což mu brání vykonávat „klasické“ zaměstnání. Pěstoun, který má nárok na odměnu pěstouna, je ze zákona účasten nemocenského a důchodového pojištění.

3.3.4 Proces svěření dítěte do PPPD

Podle mpsv.cz, r. 2013 poté, co se sociální pracovník OSPOD obce s rozšířenou působností dozví o dítěti, kterému je třeba zajistit PPPD, osloví svůj nadřízený Krajský úřad, ten zmapuje situaci a zjistí, zda je aktuálně volná pěstounská rodina, která by mohla převzít péči o dítě. Před umístěním dítěte do PPPD sociální pracovník nejprve vyhodnotí, zda v rodině není někdo, kdo by byl ochoten a schopen zajistit dočasně péči o dítě. Pokud zjistí, že v rodině v současné době není nikdo, kdo by péči mohl zajistit, přistupuje k možnosti PPPD. Následně může uspořádat případovou konferenci – což je společné setkání pomáhajících pracovníků a rodiny, v rámci které by projednal důvody podání návrhu na svěření dítěte do PPPD. Do procesu přípravy dítěte na přechod do PPPD je pokud možno zapojena i rodina dítěte.

Výjimkou jsou případy, kdy je dítě svěřeno do PPPD předběžným opatřením soudu ihned po narození do doby, než uplyne lhůta 6 týdnů pro udělení souhlasu rodiče s osvojením, nebo do doby pravomocného rozhodnutí soudu o splnění podmínek nezájmu rodičů o dítě, např. dítě z babyboxu. Po narození dítěte opět příslušný sociální pracovník kontaktuje kraj-

ský úřad. Poté sociální pracovník obce s rozšířenou působností podává návrh k soudu na nařízení předběžného opatření, které je nutné k tomu, aby soud svěřil dítě na přechodnou dobu jmenovitě konkrétnímu pěstounovi. Na základě předběžného opatření jde zpravidla dítě do pěstounské rodiny rovnou z porodnice. Když je dítě v pěstounské rodině, měla by probíhat vzájemná spolupráce místně příslušného sociálního pracovníka dítěte, sociálního pracovníka pěstounů a doprovodné organizace, specializující se na tuto službu.

V mezidobí sociální pracovník urychleně vyřizuje spisovou dokumentaci nutnou pro nahlášení dítěte do náhradní rodinné péče, např. občanství, sociální zpráva. Další náležitosti jsou již v kompetenci pěstounské rodiny. Jedná se zejména o psychologické posouzení dítěte, zdravotní zpráva, fotografie aj.

Jak již bylo uvedeno, jedná se o institut přechodný. Soud si proto následně žádá zprávy OSPOD, zda nadále trvají důvody pro umístění dítěte do PPPD. V případě, že shledá, že již pominuly důvody pro umístění dítěte do PPPD a že se dítě může vrátit zpět do své rodiny, rozhodnutí o PPPD zruší.

V případě, že matka po uplynutí 6 týdnů od narození dítěte podepíše souhlas s osvojením, nebo pokud jsou splněny podmínky nezájmu rodičů o dítě, poradní sbor krajského úřadu projedná vhodné možné osvojitele a poté následuje „Oznámení o vhodnosti stát se osvojitelem dítěte“. Budoucí osvojitelé jsou seznámeni se spisovou dokumentací dítěte, s jeho situací a s dalším postupem při procesu osvojení. (mpsv.cz, r. 2013)

3.4 Pozitiva vs. negativa pěstounské péče na přechodnou dobu

V zájmu dítěte je jednoznačně nejlepší vyrůstat v rodině. Rodina nabízí dítěti možnost naučit se vytvářet pevné vazby. Jak uvádí Vágnerová, rodina dítěti zprostředkovává sociokulturní zkušenost. Vychovává je, a tím způsobem rozvíjí jeho psychické funkce i celou osobnost. (Vágnerová, r. 2000, s. 20)

Pokud dítě nemůže z různých důvodů momentálně vyrůstat v rodině, pěstounská péče na přechodnou dobu může být vhodnou alternativou, jak tuto obtížnou situaci vyřešit, aniž by muselo trávit čas v ústavní péči.

Pozitiva pěstounské péče na přechodnou dobu

Dle Kohákové, školní a poradenské psychologičky, je největším pozitivem prospěšnost navázání vztahu mezi dítětem a jednou stálou osobou již v nejranějším věku, jak poukazuje na základě svých dlouholetých zkušeností. (rpp.cz, r. 2015)

Rovněž Kovařovicová, hlavní psycholožka obecně prospěšné společnosti „Dobrá rodina“ na základě osobních zkušeností uvádí, že děti musí mít v prvním roce života bezpečného člověka, který okamžitě a pružně reaguje na jeho potřeby. Pokud je tato podmínka splněna, dítě se cítí bezpečně. Pokud tento pocit nemá, špatně se vyvíjí zejména jeho mozek a pak dochází k poruchám chování. Pokud si takové dítě nemůže vytvořit pouto k jednomu člověku již v dětství, v dospělosti to většinou už nedokáže. Selhává v partnerských vztazích a existuje zde riziko, že se nedokáže v budoucnosti postarat ani o své vlastní děti. (video.aktualne.cz, r. 2016)

Negativa pěstounské péče na přechodnou dobu

Jak uvádí Koháková, při PPPD existuje riziko spojené s potenciálním traumatem dítěte plně navázaného na jednu osobu na přechodnou dobu, když dítě toto pouto ztratí a bude se muset navázat na osobu jinou. Byly zde obavy, že pokud dítě ztratí původní navázanou osobu, bude to mít dopad na jeho psychosociální vývoj. Nyní si je však na základě své konkrétní 5leté sledování v praxi jistá: *Že předpokládaná frustrace dítěte ze změny osoby v roli matky je méně nebezpečná a poškozující než blokáce zdravého psychosociálního vývoje dítěte v ústavní i sebelepší péči z důvodu nemožnosti uspokojení zásadní potřeby dítěte navázat se na jednu pečující osobu.* (rpp.cz, r. 2015)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

Praktická část bakalářské práce se zabývá významem pěstounství na přechodnou dobu z pohledu pěstounů. Pěstounská péče na přechodnou dobu je poměrně mladý institut, který se výrazněji zavedl do praxe až na základě novely zákona o sociálně právní ochraně dětí na začátku roku 2013.

Ačkoliv jde o institut bezesporu prospěšný, vyvolává mezi veřejností stále řadu otázek, a to zejména z důvodu finančního ohodnocení pěstouna. Pěstounská péče na přechodnou dobu je totiž vykonávána profesionálně a pěstoun dostává za svou práci finanční odměnu.

Každý pěstoun rovněž vstupoval do této práce s určitou motivací a s určitým očekáváním. Zajímalo nás také, jaké důvody jej vedly k výkonu této práce, zda splnila jeho očekávání a vidí v ní smysl.

4.1 Formulace výzkumného problému

Základem každého výzkumu je stanovení a vymezení výzkumného problému.

Zajímat nás budou především zkušenosti pěstounů na přechodnou dobu s touto prací, názory jednotlivých aktérů výzkumu celkově na význam institutu PPPD a jejich případná doporučení na změnu s ohledem na jejich zkušenosti. Pro tuto práci byla stanovena jako základní výzkumná otázka:

„Jaký je dle pěstounů na PD názor na institut PPPD s ohledem na jejich zkušenosti s touto prací.“

4.2 Výzkumné otázky

- Jaká byla motivace pěstouna na PD vykonávat tuto práci?
- Jaká pozitiva či negativa přináší pěstounovi na PD tato práce?
- Jak vnímá pěstoun na PD kontakt s biologickou rodinou?
- Jakou zkušenost má pěstoun na PD s úřady a dalšími institucemi, se kterými přichází v rámci své práce do styku?

Tyto výzkumné otázky mohou pomoci objasnit a popsat základní výzkumný problém.

4.3 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zmapovat názory a zkušenosti s PPPD očima pěstounů. S jakou motivací přistupovali k této práci, s jakým očekáváním a zda jejich očekávání tato práce splnila. Jaká pozitiva pěstounům přináší péče o děti v PPPD, případně v čem spatřují možná úskalí této práce a jak ovlivnila jejich život. Jakou mají zkušenost s úřady a dalšími institucemi, potažmo jaké změny by v již fungujícím systému uvítali. Konečně jaký je po jejich zkušenostech názor na význam institutu PPPD.

Referenční skupinou výzkumu by mohli být odpovědní pracovníci z řad zaměstnanců státní správy, sociálních institucí a odborníků ze zdravotnické oblasti. V neposlední řadě široká veřejnost. V ideálním případě by tato práce přispěla ke změně náhledu veřejnosti na práci pěstouna na PD, ke zlepšení informovanosti a komunikace mezi odpovědnými pracovníky státní správy a pěstouny.

4.4 Druh výzkumu

Pro zkoumání významu pěstounství na přechodnou dobu očima pěstounů byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu. Tento typ metody byl zvolen proto, jelikož nebudou zjišťována žádná statistická data, ale jde o získání autentických osobních výpovědí. Při zpracování tématu může být získán hlubší, detailnější náhled na danou problematiku, která nám umožní ji blíže poznat a porozumět jí. V tomto smyslu byl shledán kvalitativní výzkum jako nejvhodnější.

Kvalitativní výzkum vychází z interpretativního paradigmatu, v kterém se dává důraz na porozumění významům lidského jednání a zkušenosti a na získání podrobných zpráv o pohledech zkoumaných jedinců. Při aplikaci takovýchto výzkumů pak poskytnout zpětnou vazbu, poskytnout vodítko ke změně, ukázat možná řešení a podobně (Švaříček, Šed'ová, r. 2007, s. 105).

Hendl (r. 2005, s. 50) na kvalitativním výzkumu oceňuje především jeho pružnost, kdy si výzkumník na začátku výzkumu stanoví téma, na jehož základě určí základní výzkumné otázky, které pak může v průběhu výzkumu upravovat nebo doplňovat.

4.5 Validita

Validita výzkumu vypovídá o tom, zda způsob, jakým jsme dospěli k závěrům, jsou pravdivé a odpovídají realitě. (Miovský, r. 2006, s. 255)

Rizikem takového výzkumu je ovlivnitelnost výzkumníka. Výzkumník by měl být nezávislý. V tomto smyslu není snadné vést rozhovor tak, aby výzkumník neovlivňoval respondenty.

S tímto rizikem jsme do výzkumu vstupovali a byli si vědomi toho, že může dojít ke zkreslení výsledků. Snažili jsme se tyto faktory minimalizovat srovnáním závěrů výzkumníka s teoretickými poznatky shrnutými v první části této práce a přistupovali k výzkumu nezájatě.

4.6 Metody výzkumu

V této části práce byla konkrétně popsána metoda získávání dat a metoda jejich zpracování a analýzy.

4.6.1 Metody získávání dat

Kvalitativní výzkum využívá několik metod sběru dat, a to: rozhovor, pozorování, analýza dokumentů. Nejčastější metodou pro získávání dat je rozhovor. Bývá definován jako verbální kontakt mezi tazatelem a dotazovaným s cílem získat informace prostřednictvím otázek, které klade tazatel. Pro tento výzkum byl konkrétně zvolen polostrukturovaný rozhovor, kdy byl předem připravený soubor témat a otázek. (Švaříček, Šed'ová, r. 2007, s. 111 - 112) Pořadí otázek nebylo měněno. Také byly respondentkám pokládány doplňující otázky, které vyplynuly v průběhu rozhovoru.

Podle Miovského (r. 2006, s. 159) metoda polostrukturovaného rozhovoru dokáže řešit nevýhody nestrukturovaného, tak plně strukturovaného rozhovoru. Při této formě rozhovoru jsou otázky předem připraveny a jsou vodítkem pro dotazování. Na druhé straně je možno ponechat některé části rozhovoru na tazateli a reagovat na odpovědi.

Při přípravě otázek k polostrukturovanému rozhovoru bylo vycházeno z jednotlivých výzkumných otázek, které se vztahují k výzkumnému problému.

Samotné rozhovory se odehrály v prostředí, které si respondentky samy určily. Ve třech případech v jejich domácím prostředí, ve dvou případech na jiném klidném místě. Před zahájením rozhovoru byly respondentky dotázány, zda může být z průběhu rozhovoru pořízen audio záznam. 4 respondentky souhlasily, 1 nesouhlasila. Poté byly také seznámeny, jakým způsobem budou dále získané informace zpracovávány. Rovněž byla zdůrazněna naprostá anonymita respondentek. S ohledem na zachování anonymity byla v interpretaci zjištěných výsledků výzkumu uváděna smyšlená jména.

Rozhovory byly nahrávány na mobilní telefon. Délka rozhovorů se pohybovala v rozmezí od 30 minut do 1 hodiny. Podle toho, jak byly respondentky sdílné. Zároveň byly v průběhu rozhovoru dělány poznámky z pozorování na předem připraveném záznamovém archu, na kterém byly uvedeny informace o respondentce.

Respondentkám byly kladeny specifické otázky, které vycházejí z hlavních výzkumných otázek a základního výzkumného problému. Při jejich tvorbě bylo vycházeno z tzv. Pyramidového modelu (Švaříček, Šedřová, r. 2007, s. 86), kdy je základní výzkumná otázka rozložena na specifické výzkumné otázky a z těch pak přímo vycházejí tazatelské otázky, které jsou součástí polostrukturovaného rozhovoru. Takto bylo připraveno celkem 15 otázek, které byly v průběhu rozhovoru kladeny respondentkám. V případě potřeby však byly ještě v průběhu rozhovoru kladeny navazující otázky, aby byly získány podrobnější informace k danému tématu. V každém rozhovoru bylo dodržováno pořadí otázek, ale také byly pokládány doplňující otázky. Na závěr rozhovoru byla použita vždy ukončovací otázka, kterou měla respondentka možnost případně dodat, co sama považuje za důležité a nebylo výzkumníkem dotazováno.

Seznam specifických otázek k rozhovoru je uveden v příloze PI. Kompletní přepis jednoho z rozhovorů je zaznamenán v příloze PII.

4.6.2 Metody zpracování a analýzy získaných dat

4 rozhovory byly nahrávány na mobilní telefon, 1 rozhovor byl zapisován ručně, protože si respondentka nepřála, aby byl rozhovor nahráván. Následně byla provedena transkripce, tedy nahrané rozhovory byly doslovně přepsány a doplněny poznámkami z poznámkového archu. Pro zachování autenticity a souvislost rozhovoru byly přepsány rozhovory celé i se zachycením neverbálního projevu a se zachycením hovorových výrazů.

Poté byly rozhovory podrobeny dalšímu zkoumání, byla následně využita metoda otevřeného kódování. Při této metodě je text pro analýzu rozdělen na fragmenty, kterým jsou následně přiděleny kódy, a s těmito kódy výzkumník dále pracuje. Tyto jednotlivé kódy mohou být části vět, slova, odstavce. Nejprve byly pročteny záznamy rozhovorů a vybrány stěžejní pojmy, slova a obraty, které byly nejzajímavější, vyskytovaly se nejvíce. Poté byly kódy řazeny do kategorií, podle toho jak se vztahovaly k určitému jevu.

Pro další zpracování bylo postupováno metodou „vyložení karet“. To znamená, že poté byly obsahy jednotlivých kategorií převyprávěny (tedy seznamy kódů) a seřazeny tak, aby

na sebe vzájemně navazovaly. Názvy kapitol jsou tedy názvy jednotlivých kategorií. (Švaříček, Šed'ová, r. 2007, s. 198)

4.7 Výzkumný vzorek

Aby byla nalezena odpověď na výzkumnou otázku, bylo potřeba zjistit informace přímo od pěstounů, kteří znají tento institut z praxe. Do výzkumu bylo zapojeno celkem pět respondentek ze Zlínského kraje. Původně bylo jako výzkumný vzorek zvoleno sedm pěstounů na přechodnou dobu. Dva další oslovení pěstouni však na poslední chvíli účast ve výzkumu odmítli, což bylo plně respektováno. S ohledem na to, že do výzkumu byly ve všech případech zapojeny ženy, je v interpretaci výzkumu používáno označení respondentek v ženském rodě.

Jedna z pěstounek na PD je výzkumníkovi osobně známa a ta poskytla kontakty na ostatní pěstounky. S ohledem na slíbenou anonymitu respondentek nebyla uváděna jejich další podrobnější charakteristika.

5 REALIZACE VÝZKUMU

Výzkum byl realizován v průběhu měsíce března 2016. S každou respondentkou byl dohodnut předem datum, místo a čas uskutečnění rozhovoru.

Před započítím rozhovoru byla každá respondentka seznámena s účelem a tématem setkání a byla požádána o souhlas s pořízením zvukového záznamu. 4 respondentky souhlasily, 1 nesouhlasila, proto byl proveden doslovný ruční přepis rozhovoru. Po vypnutí nahrávání v mobilu ještě respondentky pokračovaly s výzkumníkem v nenuceném rozhovoru na téma života kolem PPPD.

Po získání záznamů všech rozhovorů bylo přikročeno ke zpracování a analýze dat předem stanovenými metodami.

5.1 Výsledky výzkumu

5.1.1 Vytvoření kódů a kategorií

Následující kapitola se zabývá analýzou získaných údajů. Po doslovném přepisu jednotlivých rozhovorů byly materiály vytisknuty a bylo přistoupeno k vytváření kódů. Pomocí barevných pastelek byly v textu vyznačeny významové jednotky, které byly dále přiřazeny ke kategoriím podle toho, o čem tyto jednotky vypovídaly. Někdy bylo jednotkou pouze slovo, jindy celé sousloví nebo věta. Pokud se jeden kód v dané kategorii vyskytl několikrát, byl uveden pouze jednou. Některé kódy spadají svým významem do více kategorií, v tom případě byly uvedeny v každé z těchto kategorií.

Tímto způsobem bylo vytvořeno osm následujících kategorií

- Hlavní impulz a motivace pěstouna k výkonu PPPD
- Reakce pěstouna na PD na prohlášení, že „jde jen o byznys“
- Vliv PPPD na život pěstouna
- Možná úskalí a obtíže při výkonu PPPD
- Potřeba opory
- Vzájemný vztah biologického rodiče a pěstouna na PD
- Co se pěstounovi při výkonu PPPD osvědčilo
- Zkušenost pěstouna na PD s úřady a dalšími institucemi a návrhy ke zlepšení

Přehled přiřazených kódů k jednotlivým kategoriím:

Hlavní impuls a motivace pěstouna k výkonu PPPD

Jasná volba od dětství, rodinná tradice, práce rodičů, příklad jiné pěstounky, osudy jiných dětí, předchozí práce s dětmi v různých zařízeních, zkušenost s dlouhodobou PP, pokračování dlouhodobé pěstounské péče, vztah k dětem, věk a konec s dlouhodobou PP, využití zkušeností z práce s dětmi, pracovat s dětmi, cítit se potřebný, být užitečný, nahradit dítěti domov, poskytnout dítěti podnětné prostředí rodiny, pomoci dětem z kojeneckých ústavů a dětských domovů, předcházet citové deprivaci, dělat smysluplnou práci, být doma i s vlastními dětmi, vidět výsledek práce, být u startu dětí, které by zůstaly v ústavech nebo nefunkční rodině, poskytnout zázemí, bezpečí, jistotu.

Reakce pěstouna na PD na prohlášení, že „jde jen o byznys“

Každý ať si to zkusí, kdo to nezná, není partnerem k rozhovoru o tom, nevědomost lidí, my jsme žárlivý národ, pracovníci v ústavech tam také nejsou zadarmo, je to práce na 24 hodin, předchozí zaměstnání lukrativnější.

Vliv PPPD na život pěstouna

Baví mě to, sledovat jak se dítě vyvíjí, pozitivní, perfektní, přinesla spoustu radosti, uspokojení, naučila diplomacii, práce sama na sobě, hodně dala i vzala, od malých dětí je potřeba se učit, ovlivňuje a obohacuje život celé rodiny, ztráta soukromí, dům otevřených dveří, zapomenout na sebe, kompletně přizpůsobit čas dítěti, ocenění okolí, negativní reakce okolí, práce na 24 hodin denně, veškeré aktivity s dítětem, čas naplněný dětmi, neustálý život mezi plenami, získání nových přátel.

Možná úskalí a obtíže při výkonu PPPD

Náročné na psychiku, rozloučení s dítětem, děti různě narušené – náročné na péči, kontakt s biologickou rodinou – děti fetišů, drogové závislých, obtíže při zajištění financování hlídání dětí rodinnými příslušníky pěstouna při nepřítomnosti pěstouna, nedostatečná komunikace s doprovodnými organizacemi, při přebírání nového dítěte zvyknout si opět na režim, návrat dítěte do sanované rodiny, ale má se tam hůře, návrat dítěte do ústavní péče, nepochopení okolí – pěstoun má „kamenné srdce“, nedodržování mlčenlivosti, odsuzování původní rodiny, vyhrožování od rodičů odebraných dětí, riziko narušení domovní svobody, riziko nákazy od dítěte nakažlivou chorobou, citová navázanost pěstouna k dítěti a dítěte

k pěstounovi, nepružnost sociálních pracovníků při vyhledávání rodin pro děti v PPPD, nedostatečná komunikace se školou, neproškolený pedagog.

Potřeba opory

Rodina, přátelé, klíčový pracovník, doprovodné organizace, psycholog, sdílení s ostatními pěstouny „víc hlav víc ví“, „vymluvení se“, dostatek znalostí, nežít konzumním životem, duchovní cesta, aktivity, dovolená, cestování, příroda.

Vzájemný vztah biologického rodiče a pěstouna na PD

Obezřetnost, záleží na situaci a úhlu pohledu, jsou zmateni, myslí si, že jim krademe dítě, vyhrožování pěstounovi, jsou rádi, že dítě u nás je, vycházíme dobře, občas se vůbec nese- tkáme, snaha pochopit je, být nápomocná, neodsuzovat je, nebránit v kontaktu, děti mají znát své kořeny.

Co se pěstounovi při výkonu PPPD osvědčilo

Dostatek znalostí, zkušenosti, vyjít vstříc potřebám dětí, citlivý a jemný přístup, dávat lás- ku, jít na vše intuitivně, selský rozum, rituály, návyky, komunikace, další vzdělávání se, zpívání, čtení si, dobrá organizace rodiny, trpělivost, pevně stanovený režim.

Zkušenost pěstouna na PD s úřady a dalšími institucemi a návrhy ke zlepšení

Záleží na lidech, dobrá zkušenost s doprovodnými organizacemi, nedostatečná komunikace s doprovodnými organizacemi, partner k debatě, systém funkční, nepružnost systému, těž- ké začátky, špatná informovanost, nesystémovost – nyní zlepšení situace, zatížení pěstouna soudním jednáním, nepružnost sociálních pracovníků při vyhledávání rodin pro děti v PPPD, obtíže v jednání se školou, neproškolený pedagog, obtíže při zajištění financování hlídání dětí rodinným příslušníky pěstouna při nepřítomnosti pěstouna, úředníkům chybí cit a empatie.

5.1.2 Analýza kategorií

Všechny uvedené kategorie jsou považovány vzhledem k tématu práce za důležité a při- nosné. Po přiřazení kódů byly analyzovány obsahy všech kategorií a pomocí techniky *vy- ložení karet* byly vytvořeny nové texty, které pomáhají objasnit jednotlivá témata. Zároveň jsou všechny kategorie vzájemně provázány a obsahově i tematicky na sebe navazují.

Hlavní impulz a motivace pěstouna k výkonu PPPD

V této kategorii jako hlavní impulz k vykonávání práce pěstouna na PD byla pro všechny respondentky láska a pomoc dětem, které to potřebují. Jak shodně uvedly, práce s dětmi je vždy bavila. U většiny se tato láska projevila již v dětství. Buď chtěly mít hodně dětí, nebo s dětmi pracovat. Dle citace jedné z respondentek: *„Je to dlouhá rodinná tradice. Celá rodina se věnovala, co si pamatuji dětem a nyní i pěstounství. Maminčina práce. Pracovala v dětském domově. Brala si děti domů na víkend na hostitelskou“*.

Dvě z nich již předtím, než začaly s výkonem PPPD pracovaly v dětské vesničce SOS, v zařízení Klokánek či v dětském centru. Pro tři respondentky byla PPPD vlastně pokračováním dlouhodobé pěstounské péče a byla tak logickým pokračováním jejich předchozí činnosti. Jedna z respondentek, jež uvádí 32letou praxi s pěstounskou péčí, mimo jiné řekla: *„Dlouhodobý pěstoun potřebuje delší dobu na výchovu dítěte. Protože se mi už blížil důchodový věk a vznikla tato možnost, tak jsem ji zvažila“*. Jiná respondentka uvedla, že ji k výkonu PPPD motivovala právě tato pěstounka a další, mimoto, že má v již v dlouhodobé pěstounské péči jedno dítě, motivovalo to, že se může také intenzivněji věnovat vlastním dětem a být s nimi doma.

Všechny respondentky shodně uvedly, že chtěly dělat smysluplnou práci a cítit se potřebné a užitečné. Jejich prvotním impulzem k výkonu této práce bylo také pomoci dětem, které by se jinak ocitly v kojeneckém ústavu nebo v dětském domově. Ty z nich, které mají zkušenosti s dlouhodobou pěstounskou péčí, uvedly, že chtěly předejít deprivacnímu syndromu, které viděly u dítěte převzatého z kojeneckého ústavu. Pokud bychom měli citovat jednu z pěstunek: *„Ovlivnilo mě hlavně chování chlapce, kterého jsem měla předtím v dlouhodobé pěstounské péči. Když jsem viděla, jak je deprivovaný z kojeneckého ústavu, jak nesnáší dotyky...“* Jiná z pěstunek uvedla, že chtěla využít svých bohatých zkušeností z práce v SOS vesničce a v dětském domově. Citováno: *„...u pěstounky je strašně mnoho momentů, kdy si uvědomujete, jak je to důležité, že tady můžeme nahrazovat dětský domov. Protože jsem tam pracovala, tak to znám i z tohoto pohledu“*.

Víceméně pro všechny respondentky byla práce s dětmi jasnou volbou již od dětství. Předtím pracovaly s dětmi v různých zařízeních a pro tři z nich byla tato práce přirozené pokračování dlouhodobé pěstounské péče. V průběhu let se přidala i snaha poskytnout dítěti pomocnou ruku v nouzi. Jak řekla jedna z respondentek: *„...pomoci jim v lepším startu do života“*.

Reakce pěstouna na PD na prohlášení, že „jde jen o byznys“

Spontánní reakcí většiny respondentek bylo: „*At' si to každý zkusí!*“

Argumentovaly také tím, že zaměstnanci ústavů tuto práci také nedělají zadarmo a jsou za ni placeni. Navíc mají pevně stanovenou pracovní dobu, zatímco práce pěstounů je na 24 hodin denně. Navíc, jak již bylo řečeno, bývají to děti alkoholiků, drogově závislých, psychicky narušených lidí a dítě tím bývá často zatíženo. Citace jedné z pěstunek: „...*vstávám k nim, strachuju se o ně, s dětmi ležím ve špitále, navštěvujeme specialisty lékaře, protože mají různé potíže*“. Tím pádem je péče o tyto děti náročnější.

Tři pěstounky také před započítáním PPPD měly lukrativnější zaměstnání. Jedna z nich uvedla, že jí byla nabídnuta vedoucí pozice v dětském domově, ale že to odmítla. Jak uvedla: „*Ředitelku dětského domova může dělat spousta lidí, ale toto je mnohem obtížnější práce a práci pěstouna nemůže dělat každý*“.

Jedna z pěstunek uvedla, že ji zajímají pouze názory lidí, kteří jsou kompetentní k celé záležitosti co sdělit. Vědí, co tato práce obnáší. Ostatní pro ni nejsou partnery k rozhovoru. A jiná, že: „*Je to otázka pohledu, kterým směrem se díváte, otázka zkušenosti, jestli bych to mohla dělat*“. Na druhou stranu pěstounky uváděly, že si jich spousta lidí za jejich práci váží.

Z výše uvedeného vyplývá, že přestože měla většina respondentek před započítáním PPPD lukrativnější zaměstnání a přestože je péče o děti v PPPD náročná, i tak jí dali přednost. Rovněž je důležitý i argument, že zaměstnanci v ústavní péči jsou za svou práci také honorováni.

Vliv PPPD na život pěstouna

V této kategorii, k otázce: „Jak ovlivnila práce pěstouna váš život?“ Většina respondentek uvedla, že hodně. Objevily se slova jako: „*tato práce mi hodně dala i hodně vzala*“ „*pozitivně*“ „*kompletně*“ „*úplně perfektně*“ „*musím na sebe zapomenout*“.

V podstatě každá z respondentek uvedla, že práce pěstouna na PPPD znamená neustálý život s dětmi. „...*stále žijeme mezi sunarem a plenkami*“, jak řekla jedna z nich. Veškerý osobní život se musí přizpůsobit dítěti a jeho potřebám a proto na něj už nezůstává mnoho prostoru. Pokud je citována jedna z respondentek: „*Toto poslání mě taky vzalo, a to soukromí. Můj osobní volný čas, který věnuji všechen po tu dobu přijatému dítěti*“. Rovněž

život celé rodiny se musí uzpůsobit a zorganizovat, neboť je to vlastně práce na 24 hodin. Jedna z pěstunek uvedla: *“...je to dobrý příklad pro naše děti, protože vidí, že život není jen růžový, že vidí ten život z více poloh a nevidí jen to pěkné a vidí i to horší a je to vlastně obohacuje“*.

Pro pěstouna znamená výkon PPPD také ztrátu soukromí. Jedna z respondentek uvedla, že tak mají doma: *„dům otevřených dveří“*, což zahrnuje návštěvy jednak sociálních pracovníků, doprovodných pracovníků, ale také rodiny. Mnohdy se musí pěstounky také potýkat s nepochopením okolí, které nechápe, jak můžou dítě jen tak *„poslat dále“*, když se o ně nějakou dobu staraly.

Jelikož je práce s dětmi v PPPD mnohdy psychicky náročná, naučila respondentky, jak samy uvedly, trpělivosti, práce sama na sobě, vnitřní sebekázní, ale také diplomacii, a to zejména při jednání s rodiči dětí.

Všem respondentkám přinesla tato práce dobrý pocit, že pomáhají dětem, které to potřebují. Shodly se v názoru na tom, že podnětné prostřední rodiny je lepší než ústavní výchova. Jak poznamenala jedna z pěstunek: *„To, že bylo někde předtím, to už neovlivníme, ale můžeme ovlivnit to, že mu předáme pak jen to lepší“*.

V souhrnu, výkon PPPD změnil pěstounkám život od základu. Musely mu přizpůsobit nejen svůj osobní život, ale také život rodiny. Jednak přišly o soukromí, jednak musely přizpůsobit veškerý svůj volný čas dítěti, mnohdy musely čelit nepochopení okolí. Nicméně jim tato práce přinesla pocit uspokojení a satisfakce, že vytvářejí rodinné zázemí dítěti, které to potřebuje, byť jen na krátkou, přechodnou dobu.

Možná úskalí a obtíže při výkonu PPPD

Pěstounky často trápí nepochopení okolí. Jedna respondentka uvedla, že je obviňována z toho, že *„má kamenné srdce“*. Pěstounky dostávají dotazy typu: *„Jak se můžete dítěte po té době, kterou s vámi stráví vzdát“*? Všechny ale shodně uvádějí, že právě nejtěžší je poté se s dítětem rozloučit. Samozřejmě po celou dobu ví, že dítě není jejich, že půjde jinam:

„...ale kdyby jim člověk nedal cit, tak to nemusí dělat, to by jim nic nedalo. Když jim cit dáme, tak je to pak samozřejmě těžší...“, jak uvedla jedna z pěstunek. *„...musíme být připraveni na to, že něco končí a něco zase začíná...“*, jak uvedla jiná. Velkou radostí je ale naopak, jak se shodly všechny pěstounky, pokud jde dítě do dobrých podmínek nebo do

osvojení, či se mu podaří najít širší rodinu, která si ho pak vezme. Jak zvládnout pocity při předávání dítěte jedna z respondentek popsala tak, že kdyby hlídala dítě svých přátel nebo příbuzných, taky je musí vrátit.

Velmi těžký pro pěstounky je také moment, pokud předávají dítě zpět sice do původní, ale nefunkční rodiny. Zvláště, když do té doby nezažily žádný pocit bezpečí a jistoty a pěstoun jim je pak poskytne: „...*ale víte, že je to biologická rodina, že tam to dítě patří a že mu ji nemůžete vzít*“. Jak uvedla jedna z pěstunek, která se specializuje na PPPD pro starší děti. Nejtěžší by pro pěstounky bylo, kdyby se dítě muselo vrátit do kojeneckého ústavu, pokud by se pro ně nenašla vhodná rodina. Zatím žádná z pěstunek tuto situaci nezažila.

Jedna z pěstunek viděla jako největší úskalí v tom, že dítě se může na pěstouna psychicky navázat. Zvláště, pokud se jedná o starší dítě. Jak k tomu uvedla: „...*kolikrát za život to může to dítě absolvovat? Pokud já jsem ta, která to může jen zprostředkovat a ono pak už bude někde napořád, tak proč ne, ale jestli je to na 7, 8 štací, tak to je těžké*“.

Navíc tyto děti „*nejsou jen roztomilá miminka*“, jak řekla jedna z pěstunek. Bývají to děti feťáků, drogově závislých, psychicky narušených lidí a dítě tím bývá často poznamenáno. Péče o děti v PPPD je tedy často velmi psychicky náročná.

Pěstoun se také stýká s biologickou rodinou dítěte. Většina respondentek uvedla, že rodiče jsou většinou rádi, že děti u nich jsou, pokud rodiče sami péči o dítě nezvládají. Záleží však na situaci: „...*někteří rodiče si myslí, že jim krademe dítě nebo se jim do něčeho pleteme,*“ uvedla jedna z pěstunek. „*Rodina ví, kde je jejich dítě umístěno. Stává se pak, že tyto lidé navštíví pěstouny a vyhrožují jim, domáhají se vrácení dítěte,*“ uvedla jiná. Na druhou stranu se však pěstounkám nelíbí, pokud okolí odsuzuje původní rodinu, aniž by vědělo, co se přihodilo, proč dítě nemůže mít u sebe.

Rovněž si málokdo uvědomuje, že tyto děti mohou být od svých rodičů nakaženy závažnou nemocí, jako je třeba AIDS, TBC, žloutenka. Při převzetí dítěte pěstoun tuto informaci obvykle neví a výsledky z testu na přítomnost této nemoci se dozví až v určitém časovém horizontu.

Jako možná úskalí také některé respondentky vnímaly, pokud nepracují doprovodné organizace s pěstounem jako tým. Jedna z respondentek doslova uvedla, že: „...*některé vám hážou klacky pod nohy, vytvářejí nesmyslná pravidla, některé to berou jako kšeft...*“ Uvítala by také, pokud by byla zajištěna zaplacená možnost hlídání dítěte někým, koho zná. Navíc na delší dobu, než 1 den v měsíci. Dvě z respondentek byly nespokojeny s malou akti-

vitou sociální pracovnice při vyhledávání náhradní rodiny pro dítě. Citace odpovědi jedné z respondentek: „*Tím pádem může u mě zůstat déle a pak už je to pro to dítě špatně, protože se na mě více fixuje a předávání do náhradní rodiny je horší*“. Jedné z pěstunek, která se specializuje na PPPD pro větší děti, chybí lepší spolupráce se školou. Pedagogové se jí jeví nevstřícní. Uvítala by lepší psychologické vzdělání pedagogů, aby lépe pochopili problémové děti.

Obecně, jako největší úskalí, se respondentkám jeví to, že se může dítě psychicky na pěstouna navázat a pěstoun na dítě. Také, pokud se dítě vrací do nefunkční rodiny nebo přímo do ústavu. Trápí je nepochopení okolí, které nevidí, že práce kolem takového dítěte bývá často psychicky náročná. Komplikované také bývá setkávání s biologickou rodinou, ba dokonce mnohdy cítí ohrožení z její strany. Často také není dobrá spolupráce s institucemi, se kterými přichází pěstoun do styku.

Potřeba opory

Tato kategorie vlastně navazuje na tu předchozí. Být pěstounem na přechodnou dobu je práce sice naplňující, ale mnohdy emočně náročná. Často se totiž jedná o děti problémové, které bývají poznamenány předchozím životem svých rodičů. Zajímalo nás, kde čerpají oporu a hledají sílu pro další práci.

Jak shodně všechny uvedly, tak největší oporu vidí ve své rodině a ve svých blízkých. Také jim pomáhá setkávání s ostatními pěstouny v rámci supervize.,, *..jejich opora, sdílení podobných prožitků. Je to bezpečná skupina, kde můžu sdělit i negativní pocity, protože prožívají podobné situace jako já*“, jak zmínila jedna z pěstunek. Na druhou stranu jsou pěstouni vázáni mlčenlivostí, takže ani mezi sebou si nemohou sdělovat osobní informace o dítěti.

Tři z pěstunek rovněž ocenily pomoc doprovodné organizace, na kterou se mohou vždy obrátit se svými problémy. Jedna z respondentek zmínila pomoc psychologa, který bývá v organizaci k dispozici.

K doplňující otázce: „*A pomáhá vám ještě něco?*“ Dvě z respondentek uvedly duchovní cestu: „*víra v boha*“, „*nežít konzumním životem*“, „*porozumět, proč tady jsme, proč máme mezi sebou vztahy*“, „*ne já jsem dal, ty jsi dal*“. Pokud se najde časový prostor, pěstounky se ho snaží využít pro sebe. Chodí na masáže, kosmetiku, běhají, pomáhá jim také kreativní práce, pobyt v přírodě a cestování.

V této souvislosti jedna z respondentek uvedla, že by uvítala větší pomoc doprovodné organizace v pomoci s hlídáním dětí, a to nejen jeden den v měsíci.

Respondentky tedy čerpají největší oporu ve své rodině a u svých blízkých. Také jim pomáhá sdílení podobných prožitků s ostatními pěstouny, pomoc doprovodné organizace a psychologa. Pomoc si také hledají v duchovní cestě a obrácení „k sobě“.

Vzájemný vztah biologického rodiče a pěstouna na PD

V této kategorii bylo shrnuto, jakou zkušenost mají pěstouni s biologickými rodiči a jejich názor, jak je asi vnímají rodiče.

Z odpovědí respondentek, jak je pravděpodobně vnímají biologičtí rodiče, byly vybrány dvě za všechny: „Většinou jsou ze začátku obezřetní, neví, co mají od pěstouna čekat“. „Jedni to vnímají tak, že jsou rádi, že dítě není v kojeňáku a jiný zase tak, že mu dítě kraděš“. Z uvedeného vyplývá, že rovněž záleží na situaci, za jaké se dítě do rodiny pěstouna dostane. A také na osobnosti rodiče. Obvykle, když je jim sociální pracovníci vysvětleno, proč se dítě do PPPD dostalo, tak se vztah srovná. Respondentky mají zkušenost s rodiči různou, ale jak uvedla jedna z nich: „Oni většinou, když cítili, že to sami nezvládají, tak byli rádi, že ty děcka tu jsou“, jiná uvedla: „...např. chodí na návštěvy, nebo oznámí, že ho zajímá jen, kam dítě jde, ale už nemá sílu dále se situací se konfrontovat“. Stává se však také, že se pěstouni s rodiči vůbec nesetkají. Pokud byli osloveni z OSPOD, zda mají zájem se setkat s pěstounkou, která přebírá dítě, tak byli odmítnuti.

Jak již bylo uvedeno, děti pocházejí z různého prostředí a dostávají se k pěstounům za různých okolností. Ne všichni rodiče jsou schopni si vyhodnotit, že je pro dítě lepší být v pěstounské rodině než u nich. Citace jedné z odpovědí pěstounek: „Oni si myslí, že jim někdo narušuje to, co oni si mysleli, že je dobré, naprosto vyhovující pro dítě a někdo jim tvrdí, že je to špatně a nedostatečná péče“. Takže záleží na úhlu ohledu. Jedna z pěstounek zmínila možné ohrožení pěstouna ze strany rodiče v případě, že se s odebráním dítěte nevyrovná. Žádná z pěstounek však tuto situaci prozatím nemusela řešit.

Co se týče pohledu pěstouna na rodiče, všechny respondentky potvrdily, že se snaží rodiče pochopit a neodsuzují je. Jak uvedla jedna z respondentek: „Myslím si, že je to velice těžké na jednu i na druhou stranu“. Také se shodly na tom, že nebrání dítěti v kontaktu s biologickou rodinou. „Mají právo znát své kořeny“, řekla jedna z pěstounek.

Z výše uvedeného vyplývá, že vztah rodiče k pěstounovi bývá ze začátku obezřetný, posléze, pokud jsou mu ze strany OSPOD vysvětleny důvody pro setrvání dítěte u pěstouna, se vztah srovná. Na druhou stranu jsou rodiče, kteří neunesou odebrání dítěte z rodiny a ti bývají problémoví. Jsou však rodiče, kteří vůbec nemají zájem se s pěstounem setkat. Co se týče vztahu pěstounů k rodičům, tak ten je chápavý, rodiče neodsuzují a nebrání dítěti v kontaktu s rodinou.

Co se pěstounovi při výkonu PPPD osvědčilo

Tato kategorie se poněkud vymyká ostatním, protože přímo nesouvisí s výzkumnými otázkami. Nicméně by mohla být přínosem pro tuto práci, jelikož zde bylo postihnuto, jak přistupují pěstounky ke své práci a co se jim při výkonu PPPD osvědčilo.

Jeden názor za všechny: „*Dávat lásku, dávat to do nich ze shora zezdola, nic jiného, než zahrnovat láskou a pozorností*“. Rovněž se přizpůsobit dítěti, jeho potřebám: „*Když potřebuje mazlit - mazlíme, chovat – chováme...*“ Pěstounkám se rovněž osvědčila komunikace s dítětem, čtení si, zpívání. Dle odpovědi jedné z pěstunek: „*V tom smyslu se také dále vzdělávám. Zajímá mě, jak s dětmi dále pracovat a rozvíjet je*“. Objevují se zde slova, jako je: „*selský rozum*“, „*jemné a citlivé zacházení*“, „*trpělivost*“.

Většina respondentek uvedla, že jsou pro dítě důležité rituály a pevný režim. Např., že dítě musí vědět, že po večeři si vyčistí zuby, je večerníček a pak že se jde spát apod.

„*Velmi se mi osvědčily zkušenosti. Já mám pocit, že za těch 32 let, co dělám pěstounskou péči se mi to dělá nejlépe, protože, už vím*“, odpověď jedné z pěstunek pro ilustraci.

Všechny respondentky se shodly na tom, že je třeba poskytnout dítěti lásku, pevnou náruč a pocit bezpečí. Tento pocit navodí citlivým zacházením, trpělivostí a vycházením vstřícně potřebám dítěte. Rovněž je důležité zachovávat rituály a pevný režim.

Zkušenost pěstouna na PD s úřady a dalšími institucemi a návrhy ke zlepšení

Většina respondentek má s institucemi zkušenost pozitivní i negativní.

Až na jednu se všechny shodly v tom, že nejtěžší byly začátky. Problém byl především v nedostatku informací a metodického vedení ze strany krajského úřadu a OSPOD. Dle citace jedné z pěstunek: „*...oni sami byli hodně neinformovaní, takže sami úředníci si zjišťo-*

vali i informace od pěstounů“. Jiná uvedla: „Ze začátku velká neochota k tomu, abych se stala pěstounem, při řešení papírů a vůbec všechno kolem.“ Nebo další: „Nebyl v tom systém, vůbec to nemělo tu správnou posloupnost...“ Nyní se však dle jejich slov za dobu fungování institutu PPPD od roku 2013 situace hodně zlepšila.

Tři z respondentek mají dobrou zkušenost s doprovodnou organizací. Pomáhá jim a chová se k nim jako „k partnerovi k debatě“, jak uvedla jedna z nich. Na druhou stranu dvě z pěstounek mají s doprovodnou organizací zkušenosti negativní. Vadí jim nevstřícnost organizace. Dle citace jedné z pěstounek: „Háží vám klacky pod nohy, učí se na vás, vytvářejí nesmyslná pravidla...“ Dle jejich názoru některé organizace berou tuto práci „jako kšeft“. Také se jim nelíbí, že nejsou ochotny finančně kompenzovat rodinným příslušníkům pěstouna hlídání dítěte v PPPD. Jeví se jim, že rodinu pěstouna tímto způsobem zneužívají. Dle slov jedné respondentky: „...oni do toho zainteresovali naši vlastní rodinu, ale že by za to dali nějakou náhradu, tak to ne“. Jiné z pěstounek se nelíbí, že organizace nabízí sice hlídání, ale agenturou s tím, že hlídání bude uskutečňováno u ní v bytě. V této návaznosti rovněž již zmíněná pěstounka, která se specializuje na PPPD pro větší děti uvedla, že by uvítala delší dovolenou, než 1 den v měsíci. Podle ní je tato nabízená délka volna nedostačující. Na druhou stranu obě shodně uvádějí, že organizací je více a že je na nich, jakou si vyberou. Jak to shrnula jedna z nich: „Časem si myslím, že se to vykrytalizuje tak, že pěstouni přejdou pod ty, které jim vyhovují, myslí na ně, že jim chtějí pomoci“.

Se sociálními pracovníci mají respondentky většinou dobré zkušenosti. Až na jednu, která uvedla, že se sociální pracovníci chovají: „...jako za dob komunismu, jsou jen direktivní, nadřazené. Když přijdou na kontrolu, jsou jako drábi, vše kontrolují a když něco potřebuji já, tak jsou neochotní“. Dvě respondentky rovněž uvádějí, že jim chybí větší pružnost sociálních pracovníků při vyhledávání náhradních rodin pro děti v PPPD. Jedna z respondentek navrhuje, aby byla speciálně pro tuto agendu vyčleněna jedna pracovnice.

Některé respondentky by rovněž uvítaly větší empatii úředníků. Podle jedné z pěstounek: „Jsou studení, odměření, jako by se nejednalo o dítě, ale jen kus zboží“. Jiná uvedla: „U nich mi chybí cit z pohledu dítěte. Oni to zase tak neprožívají“. Na druhou stranu však přiznává, že „úředník vybere zase jen úředníka“, že případné psychotesty neodhalí, zda je člověk empatický nebo není.

V neposlední řadě, a tento problém řešila jen pěstounka, která se specializuje na PPPD pro větší děti, je problém se školou, kam děti z PPPD docházejí. Jak uvedla, do PPPD k ní přichází dítě, které má určité problémy, nemá vytrénované rozumové schopnosti, vystřídalo

již několik škol..., ale škola to nechápe. Jak zmínila: „*A děcka mají problémy. Dnešní paní učitelky ony nejsou špatné, ale neprošly ve škole nějakým psychologickým školením. Ony neví, co je to hyperaktivita, co jsou to příznaky začínajícího autismu, neznají problémové děcka...*“ Setkává se s nepochopením učitelů a školského zařízení. Navrhuje, aby pedagogové procházeli specializovaným školením, jak přistupovat k takovýmto dětem.

Jedna z respondentek by uvítala změnu v zákoně. Zatěžuje ji nutná přítomnost pěstouna u soudního jednání při předávání dětí do rodin, ať už původních nebo do rodin osvojitelů. Jak uvedla: „*Já jsem se k této činnosti přihlásila z toho důvodu, že chci co nejlépe pečovat o dítě a právě účast u soudních jednání mě hodně psychicky vyčerpává*“.

Z odpovědí respondentek vyplývá, že zkušenosti s úřady mají pozitivní i negativní. Až na jednu mají dobré zkušenosti se sociálními pracovníci z OSPOD, ale uvítaly by jejich větší pružnost při vyhledávání náhradních rodin pro děti v PPPD a větší empatii. S doprovodnou organizací mají dobrou zkušenost tři respondentky, dvě negativní. Nelíbí se jim jednak neochota finančně kompenzovat hlídání dětí v PPPD rodinnými příslušníky, nabízený krátký čas na zotavenou a také nízká empatie. Ví však o možnosti vybrat si doprovodnou organizaci jinou. Respondentka, která se specializuje na PPPD pro větší děti by uvítala lepší postoj školského zařízení k jejím dětem, které tam docházejí. Změnu v zákoně by uvítala jedna z respondentek, kterou zatěžuje nutná přítomnost pěstouna u soudních jednání při předávání dítěte do rodiny.

5.2 Závěr výzkumu

Cílem výzkumu bylo objasnit výzkumný problém

„Jaký je dle pěstounů na PD názor na institut PPPD s ohledem na jejich zkušenosti s touto prací.

Hledání odpovědi na tuto otázku jsme se pokusili rozdělit do několika oblastí, konkretizovat dílčími výzkumnými otázkami. V následujícím textu budou shrnuty odpovědi na jednotlivé otázky.

5.2.1 Jaká byla motivace pěstouna na PD vykonávat tuto práci?

Účastnice výzkumu uváděly ve svých odpovědích shodně jako hlavní impuls k výkonu PPPD lásku a pomoc dětem v nouzi.

Vztah k dětem mnohé z nich provázel již od mládí. Práce s dětmi je vždy bavila nebo chtěly mít hodně dětí. Také se zde projevil vliv rodiny, konkrétně zaměstnání matky v dětském domově. Před započítáním PPPD měly již všechny pěstounky zkušenost z práce s dětmi. Dvě jednak prací v dětské vesničce SOS, v zařízení Klokánek či v dětském centru. Pro další tři byla PPPD vlastně pokračováním dlouhodobé pěstounské péče a byla tak logickým pokračováním jejich činnosti.

Důvody k výkonu PPPD byly různé, ať už to byl věk jedné z účastnic a únava z výkonu dlouhodobé pěstounské péče nebo možnost věnovat se vlastním dětem. Všechny dotazované však shodně uvedly, že chtěly dělat smysluplnou práci, cítit se potřebné a užitečné. Prvotním impulzem k této práci byla pomoc dětem, které to potřebují, aby se nemusely ocitnout v kojeneckém ústavu či v dětském domově. Ty, které mají zkušenost s dětmi z dlouhodobé pěstounské péče nebo práce přímo v ústavech uváděly, že chtěly předejít deprivacnímu syndromu, který u těchto dětí pozorovaly.

Položením kontroverzní otázky, co říkají dotazované na prohlášení „že jde jen o byznys“ jsme měli v úmyslu zjistit jejich reakci, neboť toto téma stále vyvolává ve společnosti otazníky, zda tuto práci nedělají jen pro peníze. Reakce na toto prohlášení byla velmi spontánní. Poukazovaly nato, že se jedná o nevědomost laické veřejnosti, která do této práce nevidí. Není obeznámena s obtížností výkonu PPPD. Neví, jak je tato práce velmi náročná, neboť často pečují o děti alkoholiků, drogově závislých či psychicky narušených lidí a dítě tím bývá zatíženo.

Rovněž argumentovaly také tím, že zaměstnanci ústavů tuto práci také nedělají zdarma, ale jsou za ni placeni. Navíc mají pevně stanovenou pracovní dobu, zatímco ta jejich je na 24 hodin denně.

Mnohé z dotazovaných měly před započítáním výkonu PPPD lukrativnější zaměstnání nebo možnost přijmout takovou nabídku, přesto daly přednost této práci.

Z uvedeného nám vyplývá, že motivace účastnic k výkonu této práce byla čistě altruistická, zaměřená na pomoc dětem, které to potřebují. Nevyplývá nám z toho žádný ziskový motiv.

5.2.2 Jaká pozitiva či negativa přináší pěstounovi tato práce?

Všechny účastnice výzkumu v naprosté většině uváděly, že jim práce pěstouna na PD velmi ovlivnila život. Tato změna spočívala především v tom, že musely veškerý svůj osobní

život a život celé rodiny podřídit dítěti a jeho potřebám. Na druhou stranu jako pozitivní viděly fakt v dobrém příkladu pro vlastní děti.

Dalším dopadem na život účastnic je také ztráta soukromí. Tato ztráta je způsobena jednak návštěvami sociálních a doprovodných pracovníků u nich doma, ale i příslušníků biologické rodiny.

Přínosem výkonu PPPD pro účastnice může být paradoxně obtížnost této práce, neboť je naučila trpělivosti, práce sama na sobě, vnitřní sebekázní, ale také diplomacii, a to při jednání s rodiči dětí. K dalším pozitivům patří pocit satisfakce, že pomáhají dětem, které to potřebují.

Mnohdy se však dotazované potýkají s nepochopením okolí, které nechápe jednak obtížnost jejich práce, jednak schopnost dítě předat do další péče. Přitom k nejtěžším momentům pro dotazované patří bezesporu rozloučení s dítětem, o které pečovaly, přestože věděly, že je u nich pouze v dočasné péči. Těmto pocitům se však musely naučit čelit s vědomím, že dítě jde do dobrých podmínek nebo do osvojení. Bohužel ne vždy. Musely se také naučit smířit s vědomím, že dítě odchází do ústavu nebo k původní, ale nefunkční rodině. Z toho vyplývá fakt, že je tato práce velmi psychicky náročná. Tato náročnost je dána i tím, že pečují o děti často negativně poznamenané životem svých rodičů.

Jako problém se může také jevit to, že tyto děti mohou být od svých rodičů nakaženy závažnou nemocí, kdy při převzetí dítěte účastník neví, jestli je či není dítě nakaženo. Výsledky testu na přítomnost nemoci u dítěte se účastník obvykle dozví až zpětně.

K práci pěstouna na PPPD patří i stýkání se s biologickou rodinou dítěte. Ačkoliv účastnice neuváděly vyloženě negativní zkušenosti s tímto setkáváním, mnohdy bývá tento kontakt problémový. Zvláště, pokud se rodič nevyrovnal s odebráním dítěte. Byly zmíněny i obavy z narušení domovní svobody dotazované.

Jak již bylo zmíněno výše, pěstoun se setkává také se sociálními a doprovodnými pracovníky. Ne vždy probíhá spolupráce hladce a na týmové úrovni. Účastnice měly výhrady i k práci sociálních pracovníků i k pracovním doprovodné organizace. Navíc se nejevila ani dobrá spolupráce se školským zařízením, kam dochází děti z PPPD.

Z uvedeného vyplývá náročnost práce pěstouna na PPPD a nutnost opory. Většina účastnic čerpala oporu ve své rodině a u svých blízkých. Také jim pomáhá sdílení podobných prožitků s ostatními pěstouny a pomoc doprovodné organizace. Pomoc si také hledají v duchovní cestě a obrácení „k sobě“.

Na první pohled se může zdát, že negativa práce pěstouna na PPPD převažují. Ať už se jedná o podřízení osobního života dítěti, ztrátu soukromí, nepochopení okolí, zvýšenou psychickou náročnost při předávání dítěte a péči o něj, setkávání s biologickou rodinou a v neposlední řadě často obtížné jednání s úředníky; na druhé straně jim však přinesla také možnost práce sama na sobě a hlavně pocit satisfakce.

5.2.3 Jak vnímá pěstoun na PD kontakt s biologickým rodičem?

Většina účastnic výzkumu neměla s biologickými rodiči vyloženě negativní zkušenost. Z jejich odpovědí je patrné, že hodně záleželo na tom, za jakých podmínek se dítě do rodiny pěstouna dostalo. A také na osobnosti rodiče.

Jak účastnice uváděly, ze začátku je vztah rodičů k pěstounovi obezřetný, jelikož neví, co mohou od něj čekat. Poté jsou však mnohdy rádi, že dítě u pěstouna je, jelikož sami nejsou schopni se o dítě postarat. Také se stává, že se rodič jen zajímá, kam je dítě umístěno a poté už nemá sílu se konfrontovat se situací a o dítě se dále nezajímá. Ale také bývá situace, kdy se účastnice s rodičem vůbec neseťká pro nezájem rodiče.

Na druhou stranu jsou rodiče, kteří si nejsou schopni sami vyhodnotit, že je dítěti lépe v pěstounské péči. Mají pocit, že je zasahováno do jejich práv a může se stát, že se budou domáhat vrácení dítěte po pěstounovi. V tomto případě cítila jedna z účastnic výzkumu možné ohrožení ze strany rodiče. Přímo se však s touto situací nemusela konfrontovat žádná z účastnic.

Co se týče pohledu pěstouna na rodiče, všechny účastnice potvrdily, že se snaží rodiče pochopit a neodsuzovat je. Také se shodly v tom, že nebrání dítěti v kontaktu s biologickou rodinou.

Z výše uvedeného vyplývá, že vztah rodiče k pěstounovi není vyloženě negativní. Ze začátku je opatrný, posléze se může změnit v pocit uspokojení, že dítě u pěstouna je. Na druhou stranu jsou také rodiče, kteří neunesou odebrání dítěte z rodiny a jsou problémoví. Také se však stává, že se rodiče o další osud dítěte vůbec nezajímají. Co se týče vztahu pěstounů k rodičům, tak ten se jeví jako chápavý, kdy pěstoun rodiče neodsuzuje a také nebrání v kontaktu s rodičem.

5.2.4 Jakou zkušenost má pěstoun na PD s úřady a dalšími institucemi, se kterými přichází v rámci své práce do styku?

Při jednání s úřady a dalšími institucemi uváděly všechny účastnice výzkumu jak zkušenosti pozitivní, tak i negativní.

Shodly se především v tom, že nejtěžší byly začátky. Problémy byly způsobeny především nedostatkem informací, nesystémovostí a metodického vedení ze strany krajského úřadu a OSPOD. Shodly se také v tom, že se situace od roku 2013 velmi zlepšila.

Se spoluprací s doprovodnou organizací byly účastnice výzkumu na jedné straně spokojeny, neboť s nimi jednaly jako s partnerem, a to ve třech případech; na druhé straně ve dvou případech byly účastnice nespokojeny. Vytýkaly organizaci vypočítavost a neochotu finančně kompenzovat rodinným příslušníkům účastnic hlídání dítěte v PPPD. Také se jim nelíbilo vytváření podle nich nesmyslných pravidel a také neochota v nabídce delší dovolené pro účastnice, než jen 1 den v měsíci. Na druhou stranu obě shodně uváděly, že je organizací více a je pouze na nich, jakou si vyberou. A to s tím vědomím, že ty nevyhovující stejně časem zaniknou.

Se sociálními pracovníci měly dotazované většinou dobré zkušenosti, až na jednu účastnici, které se nelíbilo direktivní a nadřazené chování úřednice. Dvě účastnice výzkumu měly výhradu k nepružnosti sociálních pracovníků při vyhledávání náhradních rodin pro děti v PPPD. Tím se stávalo, že děti zůstávaly v rodinách účastnic déle, než musely. Jedna z dotazovaných navrhovala vyčlenění speciální pracovníce pro tuto agendu. K úředníkům obecně byly také výhrady kvůli nedostatku empatie. Dotazovaným se nelíbilo, že jim chybí cit, potřebný pro výkon této práce. Na druhou stranu přiznávaly, že případné psychotesty neodhalí, zda je člověk empatický nebo není.

V neposlední řadě řešila jedna z účastnic výzkumu, která se specializuje na PPPD pro větší děti, problém se školou, kam děti z PPPD docházejí. Jak uvedla, do pěstounské péče na PD k ní přichází dítě s určitými problémy a ve škole se to projeví. Bohužel se však setkává s nepochopením učitelů a školy. Navrhovala, aby pedagogové procházeli specializovaným školením, jak přistupovat k těmto dětem.

Jedna z účastnic výzkumu by uvítala změnu v zákoně, neboť jí zatěžuje nutná přítomnost pěstouna u soudního jednání při předávání dětí do rodin, ať už původních nebo do rodin osvojitelů.

Dá se říct, že zkušenosti s úřady mají účastnice výzkumu pozitivní i negativní. Většinou, až na jednu, mají dobré zkušenosti se sociálními pracovníci z OSPOD, ale uvítaly by jejich větší empatii a také pružnost při vyhledávání náhradních rodin pro děti v PPPD. S doprovodnou organizací mají dobrou zkušenost tři účastnice, negativní dvě. Mají výhrady k neochotě organizace finančně kompenzovat hlídání dětí v PPPD rodinnými příslušníky a také neochotě nabídnout jim delší čas na zotavenou. Ví však o možnosti zvolit si organizaci jinou. Výhrada byla také ke spolupráci se školou, kam dochází děti z PPPD. Jedna z účastnic výzkumu by uvítala změnu v zákoně, které se nelíbí přítomnost pěstouna u soudních jednání při předávání dítěte do rodiny.

.

ZÁVĚR

Pěstounství na přechodnou dobu jsme si jako téma této práce vybrali především proto, že je to téma stále poněkud kontroverzní. Zejména, pokud se týká motivu, který vede pěstouna na PD k této práci. Názory veřejnosti na význam institutu PPPD se různí, převažují však kladné ohlasy, a to zejména z řad odborníků.

V této práci jsme se zaměřili především na to, jak vnímají sami pěstouni institut PPPD s ohledem na zkušenost s touto prací. V odpovědi na otázku, co bylo hlavním motivem k výkonu této práce, bychom mohli jednoznačně odpovědět, že altruismus. Snaha pomoci dětem v nouzi. Pro mnohé to bylo navíc pokračováním jejich dlouhodobé práce s dětmi či přirozené navázání na dlouhodobou pěstounskou péči.

Pěstouni přistupovali k výkonu PPPD s určitým očekáváním a shodli se na tom, že jim tato práce velmi ovlivnila život. Především v tom, že museli podřídit veškerý svůj osobní život nově přijatému dítěti. Také shodně uváděli, že se jedná o psychicky velmi náročnou práci, neboť často pečují o děti, které bývají negativně poznamenány životem svých rodičů, tudíž je péče o ně náročnější. Rovněž se museli naučit vyrovnávat se ztrátou dítěte, když je předáváno do další péče, také se ztrátou soukromí. Mnohdy se také potýkají s nepochopením okolí. Přesto vyplývá ze všech odpovědí „mezi řádky“ pocit satisfakce.

Mezi povinnosti pěstouna patří také setkávání se s biologickými rodiči dětí. Vztah rodičů k pěstounům bývá ze začátku obezřetný. Hodně záleží na tom, za jaké situace se dítě k pěstounovi dostane. Často se však postoj rodičů mění v pocit vděčnosti, když vidí, že je dítěti u pěstouna dobře. Vztah pěstouna k rodičům bývá vstřícný a chápavý.

V neposlední řadě pěstoun také spolupracuje se sociální pracovníci OSPOD, doprovodnou organizací a také se školou. Při jednání s úřady a institucemi uváděli pěstouni zkušenosti jednak pozitivní, jednak negativní.

Pokud bychom se měli zamyslet nad tím, zda vidí pěstouni ve své práci smysl, tak ano. Mají pocit satisfakce, že mohou pomoci dětem odložených, nechtěným či odebraným z rodin a poskytnout jim zázemí, byť i jen přechodně.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

GUEGUENOVÁ, Catherine. *Cesta ke šťastnému dětství*. Praha: Rybka Publishers, 2014. ISBN 978-80-87950-03-6.

HELLBRÜGGE, Theodor, ŠOLTÉS, Ladislav, ARCHALOUSOVÁ, Alexandra a ILENČÍKOVÁ, Denisa. *Prvních 365 dní v životě dítěte*. České Budějovice: Tiskárna Protisk, s.r.o., 2010. ISBN 978-80-247-3457-6.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*, Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

MATĚJČEK, Zdeněk, BUBLEOVÁ, Věduna a KOVAŘÍK, Jiří. *Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace*. Praha: Psychiatrické centrum, 1997. ISBN 80-85121-89-1.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

PREKOPOVÁ, Jiřina. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-495-3.

ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-3.

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: Proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s účinností od 1. 1. 2014.

Zákon č. 401/2012 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, s účinností od 1. 1. 2013.

INTERNETOVÉ ZDROJE

KROBOVÁ, Tereza. *Expertka: Pěstounská péče nemůže být byznys, kritici se mýlí*. [online]. *Zprávy.aktualne.cz*, 2015-01-21. [Cit. 2016-01-17]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/expertka-kritikou-pestounu-se-vcacime-zpatky-dototality/r~8d2d8ffaa17411e49e4b0025900fea04/>

Sjednotte systém péče o ohrožené děti, vyzývá vládu nezávislá platforma pro práva dětí vyrůstajících mimo rodinu. [online]. *Vteřina poté*, 2015-09-09. [Cit. 2016-01-03]. Dostupné z: <http://www.vterinapote.cz/novinky/sjednotte-system-pecce-o-ohrozene-deti-vyzyva-vladu-nezavisla-platforma-pro-prava-deti-vyrustajicich-mimo-rodinu/>)

PTÁČEK, Radek, KUŽELOVÁ Hana a ČELEDOVÁ, Libuše. *Vývoj dětí v náhradních formách péče*. [online]. *Ministerstvo práce a sociálních věcí.cz*, 2012-06-29. [Cit. 2016-01-10]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13150/nahradni_pecce.pdf

VYSKOČIL, Filip. *Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice*. [online]. *Středisko náhradní rodinné péče*. [Cit. 2016-01-10]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Projekty/Pravni_uprava_NRP_v_CR_2014.pdf

VÍTKOVÁ RULÍKOVÁ, Klára. *Metodické doporučení MPSV č. 6/2009 k pěstounské péči na přechodnou dobu*. [online]. *svp-km.cz*. [Cit. 2016-01-05]. Dostupné z: http://www.svp-km.cz/soubory/metodicke_doporuceni_mpsv_c-6.pdf)

PTÁČEK, Radek, KUŽELOVÁ Hana, MARINOV Zlatko, UHLÍKOVÁ Petra a KLIMEŠ Jeroným, *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. [online]. *Ministerstvo práce a sociálních věcí.cz*. [Cit. 2016-01-07]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/15309/PPPDpro_nejmensi_deti.pdf

MACELA, Miloslav, *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu*. [online]. *Ministerstvo práce a sociálních věcí.cz*. [Cit. 2016-01-07]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf

VÍTKOVÁ RULÍKOVÁ, Klára. *Metodické doporučení MPSV č. 7/2009 k odbornému posuzování žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče*. [online]. *Ministerstvo práce a sociálních věcí.cz*. [Cit. 2016-01-07]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7271/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-7.pdf

Pěstounská péče na přechodnou dobu...aby děti vyrůstaly v rodinách! [online]. *rpp.cz*. [Cit. 2016-01-07]. Dostupné z: <http://www.rpp.cz/inpage/metodika-mpsv-k-pppd-brezen-2013>

KOHÁKOVÁ, Lenka. *Pěstounská péče na přechodnou dobu...aby děti vyrůstaly v rodinách!*[online].*rpp.cz*, 2015-02-24.[Cit. 2016-01-10]. Dostupné z: <http://www.rpp.cz/inpage/pppd-z-pohledu-psychologa>

Psycholožka: Ústavní péče způsobuje poruchy chování, děti jsou agresivní a lžou, jde o vývoj mozku [online]. *video.aktualne.cz*,02-09-2016. [Cit. 2016-02-08]. Dostupné z: <http://video.aktualne.cz/dvtv/psycholozka-detem-v-ustavech-se-spatne-vyvi-ji-mozek-selhat-m/r~2e7eea28ce5311e5a0ca0025900fea04/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Pěstoun na PD - Pěstoun na přechodnou dobu

PPPD - Pěstounská péče na přechodnou dobu

OSPOD - Orgán sociálně-právní ochrany dětí

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 – Mozek dítěte – amygdala, s. 19

Obr. 2 – Porovnání vývoje dítěte v rodině a v ústavní péči, s. 23

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1: Seznam otázek pro polostrukturovaný rozhovor

Příloha P2: Ukázka přepisu jednoho z rozhovorů

PŘÍLOHA P 1: SEZNAM OTÁZEK PRO POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR

1. Jaké důvody vás vedly k tomu, že vykonáváte tuto práci?
2. Kdy jste se rozhodla vykonávat tuto práci?
3. Kdo nebo co vás ovlivnilo k výkonu této práce?
4. Jaký je váš názor na prohlášení, že „jde jen o byznys“?
5. Jak ovlivnila práce pěstouna váš život?
6. Co vám přináší pozitivního, že pečujete o dítě v PPPD?
7. V čem spatřujete možná úskalí PPPD?
8. Jak vnímáte vztah biologického rodiče k pěstounovi a jaký máte vy vztah k rodiči?
9. Co bylo pro vás v souvislosti s poskytováním PPPD v praxi nejtěžší?
10. Kde či u koho jste čerpala oporu, co vám pomohlo, pomáhá?
11. Co se vám v průběhu poskytování PPPD osvědčilo?
12. Jaké pocity prožíváte, když jde dítě z pěstounské rodiny pryč?
13. Jakou máte zkušenost s úřady a dalšími institucemi, se kterými jako pěstoun přicházíte do styku?
14. Jaké změny ke zlepšení byste v již fungujícím systému uvítala?
15. Je něco, co byste chtěla zmínit, co jsme opomenuli k PPPD?

PŘÍLOHA P 2: UKÁZKA PŘEPISU JEDNOHO Z ROZHOVORŮ

Libuše

1. Jaké důvody vás vedly k tomu, že vykonáváte tuto práci?

Mmm...dozvěděla jsem se o tom, že tato činnost vznikne. Zašla jsem si nejprve na OSPOD, kde mi podali informace. Pracovnice z OSPODu mě navštívila v domácnosti, pověděla mi, jak to chodí s pěstounskou péčí na PPPD. Dala mi čas na zvažování. Já jsem si zašla ještě na krajský úřad, kde mi podali další informace a já jsem se rozhodla žádost podat. Zaujalo mě to proto, že děti, které zůstávají v porodnici, by šly do kojeneckých ústavů, a když vznikne tato přechodná doba pro děti, tak tyto děti můžou jít do rodinného zázemí. Také mě zaujalo to, že se dají řešit i děti okamžitou formou tím, že jsou odebrané z nefunkční rodiny, nebo když se něco nepředvídaného udá v rodině, že se to dá takto řešit pomocí PPPD. Láká mě práce s dětma.

2. Kdy jste se rozhodla vykonávat tuto práci?

Ne přímo tuto práci. Již v dětství jsem věděla, že bych chtěla mít hodně dětí nebo s dětma pracovat, nebo jim být nějakým způsobem nápomocná. Proto jsem vedla nějaké zájmové kroužky, organizovala a vedla různé tábory. Neustále jsem pracovala s dětma a něco pro ně dělala. A jak tak šel čas pořídila jsem si jen pár dětí, které už opustily domácnost a já přemýšlela nad tím, jak ještě budu dále potřebná. A když jsem se od kamarádky dozvěděla, že se zvažuje tato péče na přechodnou dobu, tak jsem do toho šla.

3. Kdo nebo co vás ovlivnilo k výkonu této práce?

Dovedlo mě k tomu to, že znám už přes 30 let dlouhodobou pěstounku. Vždycky jsem si jí vážila pro to, co dělá pro děti. Ona mi řekla, že vznikne tato forma pěstounské péče. Řekla mi o tom proto, že ví, že se dětem věnuji už několik let v různých zájmových kroužcích, hlídám kamarádkám děti. Ovlivnilo mě také to, že jedno z mých dětí chodilo do třídy s dítětem z dětského domova, kdy si ji asi ve 3 letech adoptovala rodina a s dcerou si o tom povídala, že je ráda, že není v zařízení, že je v rodině a měla to štěstí, že si ji adoptovali. Jak to tak v životě chodí, člověk se dozvídá spoustu osudů. Zním také rodinu, kdy dědeček s babičkou se postarali o vnouče, protože rodiče nebyli schopni. S PPPD to souvisí tak, že děti nemusely vyrůstat v ústavěch. Přátelský manželský pár –

nepovedlo se jim mít vlastní dítě, je tomu několik let a brali si dítě z kojeneckého ústavu. A povídali mi o předávání tohoto dítěte, a jak to v kojeneckých ústavech chodí a když jsem měla možnost se zajímat o to, co vzniká, že děti nemusí být v kojeneckých ústavech, mohou být u nás, předáváme je citlivě do rodin. Zažívají v rodinách úplně něco jiného než v kojeneckých ústavech, kdy na ně není tolik času a není taková individuální péče jako u PPPD z toho důvodu se mě zalíbila tato činnost.

4. Jaký je váš názor na prohlášení, že „jde jen o byznys“

Ten, kdo to prohlášení vůbec vypustí z pusy, tak by si měl tuto práci – já tomu říkám poslání zkusit na vlastní kůži. Tyto děti většinou co přebíráme, nebývají zcela zdravé, tzn. finančně, časově i na psychiku pěstounů náročné. Spousta lidí si myslí, že to děláme pro peníze, ale já osobně jsem se rozhodla pro tuto práci z toho důvodu, že chci být dětem užitečná a finančně jsem si spíše pohoršila, než polepšila, protože jsem měla předtím lépe placenou práci, ale chtěla jsem změnu a dělat to, v čem vidím smysl. Že je za mnou vidět to, že ty děti mne potřebují, činí mi to radost. Ráda se cítím potřebná. Lidé neznalí a ti kteří porovnávají jen finanční stránku, nevidí tu obtížnost. Většinou právě jde o děti alkoholiků, drogově závislých, psychicky nemocných lidí. Je to o to obtížnější práce. Na 24 hodin denně, 30 dnů v měsíci. Taky jsem se setkala s názorem a nevědomostí lidí, kteří např. řeknou: „Vy to máte doma měsíc a pak to někomu dáte a dostanete další?“ Taky si myslí, že dostávám 120 Kč na hodinu a roznáší si, že je to dobrý byznys. Vše je to o neznalosti a nevědomosti. Dokonce jsou lidé, kteří závidí těch 20.000 Kč hrubého a nevidí, že jim v práci skončí pracovní doba, ale mě neskončí nikdy a dokonce za tuto jejich práci pobírají často více peněz než my pěstouni. Setkávám se i s lidma, kteří tuto práci ocení nejen co do citové stránky a sami řeknou, že by tuto práci nemohli dělat. To už jsou lidé trošku znalí a chápou, že musíme být za tuto práci placeni.

5. Jak ovlivnila práce pěstouna váš život?

Tato práce mi hodně dala, ale i také i hodně vzala. Dala mi to, že i od takovýchto malých dětí je potřeba se učit, že děti jsou upřímné a otevřené a řeknou vše, co mají na srdci a na jazyku. Dospělý člověk je od toho, aby zapřemýšlel, co dítě řeklo, ale často i sám nad sebou. Dalo mi to i to, že čas mám neustále naplněný kolem dětí nebo i dítěte podle toho, kolik dětí je mi zrovna svěřeno. Baví mě s ním stále nějakou činnost a akce vyhle-

dávat a stále něco podnikat. Tím dávat dítěti podněty k rozvoji a ráda sleduji, jak se to dítě vyvíjí. Neustále se vzdělávám a snažím se zdokonalovat v činnosti kolem dětí na různých přednáškách. Toto poslání mě taky vzalo, a to soukromí. Můj osobní volný čas, který věnuji všechen po dobu přijatého dítěte tomu dítěti. V mém věku bych mohla začít chodit různě navštěvovat divadla a různé jiné programy, ale rozhodla jsem se díky této práci, že vlastně i večery trávím s dítětem. Na druhou stranu pozitivní vidím také v tom, že jsem získala spoustu nových přátel jak z řady pěstounů tak, z okolí, kteří sympatizují s touto mou činností a „drží mi pěsti“.

6. Co vám přináší pozitivního, že pečujete o dítě v PPPD?

Přináší mi to radost, uspokojení z toho, že jsem potřebná. Že můžu být u startu vstupu do života těchto dětí, které by jinak zůstávaly v ústavěch nebo i nefunkční rodině.

7. V čem spatřujete možná úskalí PPPD?

Z mé strany – pro mě by bylo nejhorší, pokud bych měla dítě doma a nenašla se pro něj vhodná rodina a věděla bych, že dítě musí jít do ústavní péče. Úskalí může být také nepochopení lidí, že pěstouna na přechodnou dobu odsuzují, že má „kamenné srdce“, že může dítě, o které se po nějakou dobu staral zase dát dále. Také se setkávám s tím, že lidé odsuzují původní rodinu dítěte, aniž by věděli, co se přihodilo, proč dítě nemůžou mít u sebe. Začátky byly těžké, protože spousta institucí, úředníků, lékaři, nemocnice, nebyli informováni, o co jde. Hodně jsem se potýkala s tím, že nedodržovali mlčenlivost, která je od nás vyžadována, ale od nich také. Tato naše práce je dost nebezpečná, což si málokdo uvědomuje. Pokud je dítě odebráno z rodiny nebo i v porodnici pokud matka opustí dítě, tato rodina ví, kde je jejich dítě umístěno. Stává se, že tito rodiče navštíví pěstouny a vyhrožují, domáhají se navrácení dítěte po pěstounech. Často to bývají rodiče drogově závislí, násilníci nebo recidivisté, takže je tady pochopitelná obava o narušení domovní svobody.

8. Jak vnímáte vztah biologického rodiče k pěstounovi a jaký máte vy vztah k rodiči?

Mnoho zkušeností s biologickými rodinami nemám. Setkala jsem se pouze s matkou, která měla potřebu se se mnou setkat a povědět mi, proč se tak stalo a proč se tak rozhodla. Bylo jasné, že je to pro ni velmi důležité. Ráda jsem ji vyslechla, protože je to podle mě i velmi důležité do budoucna pro dítě. V žádném případě jsem matku neod soudila. Rozhodla se v tomto případě velmi dobře. Udělala radost další bezdětné rodině. V dalším případě jsem se setkala s prarodiči dítěte, kteří si netroufali na to, vzít si dítě do péče. Taktéž potřebovali si popovídat a vnuče vidět jak žije a má se dobře, jim se uleví a bude se jim o to lépe žít, že bude žít v zázemí, bude opečovávané, když oni si na to netroufají. Vím, že do budoucna s těmito lidmi budu přicházet do styku a jsem smířená s tím, že těmito lidmi budu nápomocná, pokud budou vstřícní i oni. V dalších případech matky byly oslovené OSPODY zda se chtějí setkat s pěstounkou, která přebírá dítě, tak to bylo odmítnuto.

9. Co bylo pro vás v souvislosti s poskytováním PPPD v praxi nejtěžší

Pokaždé, když se jedno dítě odevzdá a druhé se přebírá opět si vzniknout na ten režim, že dítě vstává co 2-3 hodiny k nakrmení a že neustále znovu začínám. Pak řešit zdravotní stránku dětí je dost náročné. Každé dítě má jiné potřeby. S každým dítětem musím jinak nakládat. A zatím ve 3 případech jsem měla něco odlišného a vždy jsem musela něco řešit po zdravotní stránce. Nejtěžší je to od začátku ze sebe udělat lékaře, psychiatra, psychologa, právníka, kuchaře, švadlenu, prostě skloubit různé profese. Pro mě bylo těžké čelit také nepochopení sousedů, kteří mi dělali problémy.

10. Kde či u koho jste čerpala oporu, co vám pomohlo, pomáhá

V prvé řadě mi pomáhá zázemí rodiny a přátel. Kdykoliv potřebuji, mám vždy po ruce doprovodnou organizaci, kde je klíčový pracovník, který je nápomocný. Když je zapotřebí, jezdí se mnou i k jednání a psycholog v organizaci.

Pomáhá vám sdílení s ostatními pěstouny?

Mezi pěstouny jsem si našla přátele, ale jelikož jsme vázáni mlčenlivostí, nedá se jim vše povědět. Hodně si radíme a jsme si oporou v těžších případech.

11. Co se vám v průběhu poskytování PPPD osvědčilo?

Když bych to měla specifikovat – tak zacházení s dítětem. Z toho důvodu se také hodně vzdělávám, ať je to ohledně koupání, výživy, chování dětí, nošení. Různé terapie, zdravý styl života. Také se zajímám o to, jak s dětmi pracovat a rozvíjet je. Jejich jemnou motoriku, pohyblivost, po rozumové stránce. Úplně nejvíce se mi osvědčilo s dětmi zpívat a číst jim. Díky tomu předávám děti kontaktní se vztahem k muzice, každé dítě má také vztah ke knihám a přináší si to do rodin, kde rádi pokračují. Osvědčilo se mi u těchto dětí, co se týká hlasového projevu – tzn., nezvyšuji na ně hlas, jemněji a něžněji s nimi zacházím. To se mi vyplácí. Děti jsou klidnější sebevědomé. Po dětech je poznat zrcadlení. Myslím tím, když jim jdu příkladem, jak ty děti „jako opičky opakuji“.

12. Jaké pocity prožíváte, když jde dítě z rodiny pryč?

Ať je dítě u mě týden nebo rok, mám v povaze dítě okamžitě přijmout a vždy se s tím vyrovnávat dost těžce, ale sama jsem se naučila s tím vědomím pracovat, že jsem se dala na PPPD. Tudíž vím, že dítě bude u mě určitý nezbytně nutný čas a dřív či později ode mě odejde. Srdce z kamene nemám, tudíž vždy se raději vypláču. Pomáhá mi to vědomí, že dítě jde do rodiny, kterou v době předávání jsem měla možnost poznat. Rodiny jsou šťastné, že mají dítě. Jsou přátelští, doposud se setkáváme a vidím, jak dítě v rodině prospívá. To je pro mne satisfakce.

13. Jakou máte zkušenost s úřady a dalšími institucemi, se kterými jako pěstoun přicházíte do styku?

Začátky s úřady a institucemi byly těžké. Z toho důvodu, že byli oni sami hodně neinformovaní, takže informace se zjišťovaly i prostřednictvím pěstounů. Sami úředníci si zjišťovali i informace od pěstounů. Co se týká úřadů, tak za ty 3,5 roku se situace značně zlepšila. Zato nás pěstouny začali zatěžovat, co se týká soudních jednání. Ze začátku jsme na soudy vůbec nechodili. Předávání dětí do rodin, ať už adoptivních či pěstounských nebo původních řešil OSPOD. Od roku 2014 bylo uzákoněno, že se bude řešit vše přes soudy i s pěstouny, takže nejen, že se vše ohledně dětí prodlužuje, ale musíme se soudních jednání zúčastňovat. Je to hodně psychicky náročné. Ne vždy soudní

jednání jsou v poklidu, zvláště když se zúčastní biologická rodina. Dochází ke kontroverzním situacím. Z mé strany mám s OSPOD a KÚ dobré zkušenosti.

14. Jaké změny ke zlepšení byste v již fungujícím systému uvítala?

Uvítala bych, pokud by nás přestali zatěžovat účastí u soudních jednání. Já jsem se k této činnosti přihlásila z toho důvodu, že chci co nejlépe pečovat o dítě a právě účast u soudních jednání mě hodně psychicky vyčerpává.

15. Je něco, co byste chtěla zmínit, co jsme opomenuli k PPPD?

Chtěla bych říct, že mám radost, že děti odložené, nechtěné, odebrané z rodin mají vzor a rodinné zázemí, i když jen přechodně. My pěstouni jsme testováni po všech stránkách psychotesty, abychom těmto dětem byli po tu přechodnou dobu oporou, vzorem. Z tohoto období si něco nesou do života. Velice mi pomohlo pravidlo, které jsem pojala jako své krédo z přípravy „ted' a tady“ neřešit co bylo předtím a co bude potom, i když co bylo předtím neřešit je velice těžké, protože právě to se musí řešit, ale velice citlivě.